

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Hoitotyön koulutusohjelma / hoitotyö

Heli Savolainen

ALLE KOULUIKÄISEN LAPSEN PSYKOSOSIAALISEN TURVALLISUUDEN
TUKEMINEN ETELÄ-KYMENLAAKSON KUNNISSA

Opinnäytetyö 2014

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Hoitotyön koulutusohjelma

SAVOLAINEN, HELI	Alle kouluikäisen lapsen psykososiaalisen turvallisuuden tukeminen Etelä-Kymenlaakson kunnissa
Opinnäytetyö	50 sivua + 8 liitesivua
Työn ohjaaja	Anneli Airola, lehtori
Toimeksiantaja	EK-ARTU-hanke
Marraskuu 2014	
Avainsanat	lapsi, psykososiaalinen, varhainten tuki

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia alle kouluikäisen lapsen psykososiaalisen turvallisuuden tukemisen toimintamalleja ja uhkia Etelä-Kymenlaakson kunnissa. Etelä-Kymenlaakson kunnista mukaan tutkimukseen osallistuivat Kotka, Pyhtää ja Hamina.

Tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmä on laadullinen. Tutkimus toteutettiin teemahaastatteluna kuntien asiantuntijoille, jotka työssään kohtaavat perheitä joissa on alle kouluikäisiä lapsia. Teemahaastatteluun osallistui edustaja kolmesta Etelä-Kymenlaakson kunnasta. Teemahaastattelun avulla saatu tutkimusaineisto analysoitiin sisällönanalyysinä.

Tutkimuksessa nousi esiin kuntien panostus varhaisentuen palveluihin. Tutkimuksessa kävi ilmi, että varhainen puuttuminen koetaan ensiarvoisen tärkeäksi ja sen huomioimista varhaisentuenpalveluissa korostettiin. Palveluiden koettiin olevan hyvin saatavilla vaikka kiristynyt kuntatalous on luonut paineita tehtävien uudelleen järjestämiselle. Säästötoimenpiteet saattoivat näkyä esimerkiksi palveluiden ruuhkautumisena. Lapsen psykososiaalisen turvallisuuden uhkina nähdäänkin heikentynyt kuntatalous ja vanhempien jaksamiseen kohdistuva paine. Tulevaisuudessa lapsiperheiden tukemiseen kunnissa toivottiin panostusta ryhmämuotoisiin tukimuotoihin sekä lapsiperheiden kotipalveluun.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Nursing

SAVOLAINEN, HELI

Psychosocial Security of Children in Southern-Kymenlaakso municipalities

Bachelor's Thesis

50 pages + 8 pages of appendices

Supervisor

Anneli Airola, lecturer

Commissioned by

EK-Artu project

November 2014

Keywords

children, psycho-social, early intervention

Purpose of this study was to find out what early intervention methods the municipalities of South-Kymenlaakso uses to support children under school age for psychosocial security. In this study three municipalities took part in the study: Kotka, Hamina and Pyhtää.

This thesis uses qualitative research method. The study was conducted by interviews to local experts who work with families with children under school age. Theory section focuses on the development of a child's psychosocial security and the attending to the matters endangering it. The research data were analyzed by content analysis.

The study showed that local municipalities invest the backlog of services. Services were seen very accessible, although tight local finances have put pressure on the reorganization tasks. The saving measures could be reflected by the backlog of services. A weakened economic situation in municipalities as well as parent's coping are seen as the threats to children's psychosocial security. In the future municipalities wished investment in group scale aid to families with children, as well as home service.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	PSYKOSOSIAALISEN TURVALLISUUDEN KEHITTYMINEN	7
	2.1 Persoonallisuuden kehittyminen	7
	2.2 Sosiaalisuuden kehittyminen	8
	2.3 Tunne-elämän turvallisuus	10
3	LAPSEN PSYKOSOSIAALISEN TURVALLISUUDEN UHKAKUVAT	12
	3.1 Laiminlyönti ja emotionaalinen väkivalta	12
	3.2 Fyysinen pahoinpitely	13
	3.3 Seksuaalinen hyväksikäyttö	14
4	PERHEEN MERKITYS LAPSEN PSYKOSOSIAALISEEN HYVINVOINTIIN	15
	4.1 Päihdeperheen lapsi	15
	4.2 Vanhemman mielenterveyden häiriöt	16
	4.3 Perheen sosioekonominen asema	16
5	LAKI JA ASETUKSET	17
6	TUTKIMUKSEEN OSALLISTUNEET KUNNAT TILASTOJEN VALOSSA	18
7	YHTEENVETO TEOREETTISESTA VIITEKEHYKSESTÄ	21
8	TUTKIMUSONGELMAT	23
9	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	23
	8.1 Kohderyhmä	24
	8.2 Aineiston keruu	25
	8.3 Aineiston analyysi	26

10 ALLE KOULUIKÄISEN LAPSEN PSYKOSOSIAALISEN TURVALLISUUDEN TUKEMINEN ETELÄ-KYMENLAAKSON KUNNISSA	28
10.1 Psykososiaalisen turvallisuuden palvelut	28
10.2 Psykososiaalisen turvallisuuden uhat ja haasteet	33
10.3 Toimintaympäristö	36
10.4 Tulevaisuuden toiminta ja tarpeet	38
11 POHDINTA	40
11.1 Tulosten tarkastelu	40
11.2 Tutkimuksen luotettavuus	42
11.3 Tutkimuksen eettisyys	44
11.4 Tutkimuksen kehittämissuhteet	45
11.5 Kokemus opinnäytetyöprosessista	45
LÄHTEET	47
LIITTEET	
Liite 1. Teemahaastattelurunko	
Liite 2. Saatekirje	
Liite 3. Tutkimuslupa (Kotka)	
Liite 4. Aineiston analyysimenetelmä	
Liite 5. Tutkimustaulukko	

1 JOHDANTO

Terveys 2015-kansanterveysohjelma linjaa yhdeksi tavoitteekseen lasten osalta hyvinvoinnin lisääntymisen, terveydentilan paranemisen sekä lasten turvattomuuteen liittyvien oireiden kuten mielenterveyden ongelmien sekä häiriintyneen sosiaalisen kehityksen vähenemisen. Yhteiskunnan muuttuminen, kilpailun lisääntyminen ja tiedotusvälineiden vaikutus on nähtävissä lasten psykososiaalisen pahoinvoinnin lisääntymisenä. Lasten arkiympäristö pyörii talouselämän ja aikuisten ympärillä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2011, 22-23.)

Vaikka osa lapsista voi hyvin ja enemmistön hyvinvointi on pysynyt ennallaan, voi joukko lapsista entistä huonommin. Tiedotusvälineissä on nähtävissä toistuvasti uutisia perheiden pahoinvoinnista. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrät ovat korkeat. Lapsen ongelmien taustalla on vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmia sekä väkivaltaa. Vanhempien ongelmat vaikeuttavat lapsen normaalin kasvun ja kehityksen turvaamista, mikä näkyy lapsen psyykkisinä ja kehityksellisinä ongelmina. (Tuominen, Kettunen, Lindfors, Hjelt & Hakulinen-Viitanen 2011, 182.)

Aikainen puuttuminen ja ongelmien ennaltaehkäisy on halvempaa kuin hoitaminen. Vakavien riskien kasaantuminen johtaa helposti syrjäytymiseen yhteiskunnan ulkopuolelle. Syrjäytyminen voi alkaa jo lapsuudesta, jolloin lapsi kulkee huostaanoton kautta sijoitukseen. Hän menestyy huonosti opinnoissaan ja jää työttömäksi. Tämä voi toistua sukupolvelta toiselle. Aikainen puuttuminen vakaviin riskeihin kuten perheväkivaltaan, kiusaamiseen, käytöshäiriöihin ja vetäytymiseen eroon ihmissuhteista on kestävämpää kuin jo kehittyneiden häiriöiden hoitaminen. (Mäkelä 2013, 21.)

Tämän opinnäytetyön takoituksena on tutkia alle kouluikäisen lapsen psykososiaalisen turvallisuuden tukemisen toimintamalleja ja uhkia Etelä-Kymenlaakson kunnissa. Tämän opinnäytetyön lähtökohta on EK-ARTU-hankkeessa minkä tarkoituksena on Etelä-Kymenlaakson kuntien turvallisuuden parantaminen sisäasiainministeriön sisäisen turvallisuudenohjelman tavoitteita mukailleen. EK-ARTU-hankkeen päämääränä on sellaisen *elinympäristön luominen jossa kunnan asukkaiden, yritysten*

ja yhteisöjen sekä kuntien oman toiminnan turvallisuusriskit ovat pienimmillään. (EK-ARTU-hanke).

2 PSYKOSOSIAALISEN TURVALLISUUDEN KEHITTYMINEN

Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen laatu vaikuttaa pitkälti lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen. Tutkimukset soittavat, että lämmin, ohjaava ja lapsentarpeista lähtevä vuorovaikutus edesauttaa lapsen sosioemotionaalista kehitystä ja kognitiivisia kykyjä. Lapsilähtöinen vuorovaikutus pitää sisällään johdonmukaisuutta ja rajojen asettamista. Sen sijaan liian voimakas kontrolli ja sensitiivisyyden puute lapsen viesteille vähentävät lapsen sosioemotionaalisia kykyjä, mikä voi ilmentyä aggressiivisuutena ja erilaisina käytösongelmina. Erityisesti nähdään, että ruumiillinen kurittaminen voi vaikuttaa pitkäkestoisesti lapsen sosioemotionaalisiin ongelmiin (Rytönen 2013, 9.)

2.1 Persoonallisuuden kehittyminen

Jo pienessä lapsessa on havaittavissa hänelle ominaisia luonteenpiirteitä. Varhaiset vuorovaikutussuhteet vaikuttavat lapsen myöhempään psykososiaaliseen kehitykseen. Margaret Mahlerin mukaan lapsen psyykinen syntymä ajoittuu kolmeen ensimmäiseen ikävuoteen, jolloin on nähtävissä erilaisia vaiheita jolloin lapsi kehittyy eriytymisen kautta yksilöksi. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 95.) Kuitenkin persoonallisuus alkaa Freudin mukaan muovautua vasta niinsanotussa latenssi-ikässä jolla tarkoitetaan yleisesti noin 5 - 12 -vuotiasta lasta. Latenssivaiheelle on ominaista viettienergian tasaantuminen ja ohjautuminen tukemaan kehitystä, kasvua ja oppimista. Aiemmat kehitysvaiheet turvaavat tässä uudessa vaiheessa persoonan kehittymistä niin, että lapsella on hyvät edellytykset olla vuorovaikutuksessa ja leikkiä muiden lasten ja vieraiden aikuisten kanssa.

Latenssi-ikäisen lapsen persoonan kehittymistä voidaan pitää hyvänä jos lapsi pääsääntöisesti kokee, että hänelle läheiset ihmiset arvostavat häntä ja pitävät tätä hyvänä ja että lapsi kelpaa sellaisena kuin hän on. (Almqvist 2000, 33.)

Erik H. Eriksonin psykososiaalisessa kehitysteoriassa on jokaiselle ikäkaudelle tehtävä. Tämän tehtävän kohtaaminen ja lopputulos vaikuttavat kehityksen suuntaan sekä persoonan rakenteeseen ja näkemykseen itsestä. Leikki-ikäisellä lapsella teemana on oman aloitekyvyn ja epäonnistumisen kriisin ratkaiseminen. Myönteisen kehityksen tuloksena lapsi kokee oman toimintansa merkitykselliseksi ja tärkeäksi. Hän on tyytyväinen saavutuksiinsa ja saa niistä voimaa jatkaa. Kielteinen kehitystulos tässä kehitystehtävässä antaa lapselle tunteen epäonnistumisesta ja kokemuksen merkityksettömyydestä. Edeltävät kehitystehtävät antavat pohjan seuraaville tehtäville, mutta eivät missään kohtaan ennalta määrää kehityksen lopputulosta vaan mahdollistavat uusissa vaiheissa korjata aiempia epäonnistumisia ja virheitä. (Lehtinen, Kuusinen & Vauras 2007, 23.)

2.2 Sosiaalisuuden kehittyminen

Lapsen sosiaalista kehitystä lähestytään usein kahden eri kehityspsykologian suuntauksen pohjalta, kiintymyssuhdeteorian tai ryhmäsosialisaatioteorian. Kiintymyssuhdeteorianssa korostetaan kiintymyssuhteen merkitystä ensimmäiseen hoitajaan, kun taas toisen teorian taustalla on vertaissuhde muihin lapsiin, joiden kaltainen lapsi haluaa olla. Kolmantena teoriana voidaan pitää näiden kahden yhdistelmää. (Kronqvist 2007, 117.)

Sosiaalisuutta voidaan myös tarkastella kahdella eri tavalla. Sosiaalisuus on synnynnäinen temperamenttipiirre, kun taas sosiaaliset taidot opitaan kasvatuksen ja kokemuksen kautta. Sosiaalisuus siis tarkoittaa temperamenttipiirrettä, joka määrittää miten tärkeäksi ihminen kokee sosiaalisen kanssa käymisen ihmisten kanssa. Tämä temperamenttipiirre saattaa helpottaa sosiaalisten taitojen oppimista, mutta se ei ole

edellytys niille. Lapsessa sosiaalisuus näkyy kiinnostuksena muita ihmisiä kohtaan. Lapsi on utelias, hymyilevä ja häneen on helppo olla kontaktissa. Keltikangas-Järvinen toteaaakin korkean sosiaalisuuden olevan lapselle lahja, sillä lapsen mielestä aikuiset ovat jo valmiiksi kiinnostavia, mutta ovatkin hänen käytöksensä johdosta vieläkin mukavampia ja tämä on se palaute mitä kaikkien lasten tulisi saada. Kun lähes jokainen lähestymisyritys palkitaan positiivisella vuorovaikutuksella, on lapsen helppo jatkaa sosiaalistaitojen harjoittelua. (Keltikangas-Järvinen 2012, 50.)

Lapsen hyvät sosiaaliset taidot tarkoittavat sitä, että hän pystyy olemaan arkipäiväisessä vuorovaikutuksessa muiden kanssa ja että hän pystyy ratkaisemaan eteensä tulevia pulmia niin, että sillä on positiiviset seuraukset, esimerkkinä pääseminen mukaan leikkiin. Sosiaaliset taidot edellyttävät lapselta ympäristön tulkintaa jolloin hän havainnoi toisten ihmisten tunteita, käyttäytymistä sekä mahdollisia syy-seuraussuhteita. Olennaista on, että lapsi osaa havainnoida omia tunteitaan sekä esittää niitä tarkoituksenmukaisesti. Lapsen kognitiivisten taitojen kehittyminen on olennaisessa osassa onnistumisessa sosiaalisissa tilanteissa. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2006, 54.)

Lapsen sosiaaliset taidot kehittyvät vauhdilla kolmen ja kuuden vuoden välillä, vaikka perusta sosiaaliselle kanssa käymiselle luodaan jo vauvana. Vauvana ensimmäisiä sosiaalisia taitoja ovat päänkääntäminen äitiä kohden etsiäkseen rintaa tai vastavuoroinen hymy. Hymy ja itku ovat vauvan luontaisia taitoja ja näiden taitojen avulla hän lähtee opettelemaan vuorovaikutusta ulkomaailman kanssa. Vauva on siis syntymästään asti sidoksissa sosiaaliseen kanssa käymiseen vaikka hän ei toimi tietoisesti. (Keltikangas-Järvinen 2012, 55.)

Kahden ikävuoden jälkeen lapsi pystyy jo sisäistämään käskyjä, kun ennen ne olivat vain tilannesidonnaisia tässä ja nyt tapahtuvia. Kaksivuotias ymmärtää, että ne ovat voimassa, vaikka aikuinen ei olisikaan läsnä. Kolmevuotias löytää säännöistä jo jotain järkeä ja tietää, mikä on oikein ja mikä väärin. Kolmevuotias ymmärtää jo osittain, että toisten tunteet ovat eri asia kuin hänen tunteet. Vasta neljävuotiaana lapsi

ymmärtää, että samassa tilanteessa olevilla ihmisillä voi olla erilaisia tunteita. (Keltikangas-Järvinen 2012, 63.)

Kielen kehitys vauhdittaa sosiaalisten taitojen oppimista. Sosiaalisesti lahjakkaampien lasten on havaittu tulkitsevan eri tilanteita tarkemmin ja myönteisemmin kuin hieman taitamattomammat lapset. On merkittävää ja olennaista huomata, että lapsen oma tunnetila vaikuttaa hänen herkkyytensä tehdä havaintoja ympäristöstä. Esimerkiksi pelko tai suuttumus saattaa vaikeuttaa lapsen tulkintaa syy-seuraussuhteissa. Myös kyvyttömyys asettua toisen asemaan altistaa virheellisille tulkinnoille. (Nurmi ym. 2006, 56.)

2.3 Tunne-elämän turvallisuus

Tunne-elämän pohja luodaan jo raskausaikana, jolloin äidillä on jo usein mielikuvia tulevasta vauvasta ja tilanteesta johon vauva syntyy. Äidin raskausaikana kokemalla stressillä voi olla vaikutusta vauvan ennenaikaiseen syntymään ja pienipainoisuuteen. Vauva voi syntyä masentuneena ja pelokkaana, jos äiti on esimerkiksi kokenut raskausaikana väkivaltaa. Jos äidin mielikuvat vauvasta ja tulevasta perhe-elämästä ovat positiivisia, voi vauva syntyä turvallisella mielin elämään positiivisesti ja uteliaasti suhtautuen. Äidin varhaisilla kokemuksilla on suuri merkitys vauvan tulevaisuuteen ja raskausaikana annettu riittävä tuki voi muuttaa mielikuvia tulevaisuudesta vauvan kanssa. Kun vauva syntyessään kohtaa häneen positiivisesti ja luottavaisesti suhtautuvan äidin, saa hänen minänsä kokemuksen siitä, että hän on toivottu ja rakastettu, huolenpidon arvoinen. Näin luodaan hyvä ja turvallinen pohja lapsen emotionaaliseksi kehitykselle. (Kalland 2007, 63.)

Ensimmäisen ikävuotensa aikana lapsi testaa ensisijaista hoitajaansa, useimmiten äitiä siinä, miten tämä vastaa hänen tarpeisiinsa. Se, miten äiti suojelee lastaan ja miten tämä huolehtii lapsen perustarpeista, vaikuttaa suoraan siihen, miten paljon lapsi hoitajaansa luottaa. Luottamus voidaan rinnastaa turvallisuuden tunteeseen samoin

kuin epäluottamus turvattomuuteen. Perusturvallisuuden tunne rakentuu siitä, etteivät lasta uhkaa ulkoiset vaarat tai hoitamattomuudesta johtuvat sisäiset kivut. Eriksonin mukaan turvattomuus samaistetaan epäluottamukseen ulkomaailmaa kohtaan, joka on seurausta huonosta hoidosta vauvaikäisenä. (Lahikainen, Kraav, Kirmanen & Maijala 1995, 34, Erikson 1962, 239 - 242.)

Kun lapsen ja tämän hoitajan välille on syntynyt side, se takaa, että hoitaja keskittyy lapsen hyvinvointiin ja näin ollen pitää lapsen olon turvallisenä. Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian mukaan, kun lapsi on saanut kiinnittyä johonkin turvalliseen aikuiseen, hänen turvallisuuden tunteensa vaihtelee kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana sen mukaan, onko tämä lapsen turvalliseksi katsoma henkilö hänen käytettävissään. Lapsi kokee olonsa turvattomaksi niinä aikoina, kun tämä henkilö on poissa. (Lahikainen ym. 1995, 35.)

Lapsen varhaisenkehityksen osalta eri teoreetikot ovat yhtä mieltä siitä että riittävän hyvää varhaista vuorovaikutusta voidaan pitää lapsen kehityksen ”kulmakivenä” ensimmäisen kome vuoden aikana. Kolmena ensimmäisenä vuotena lapsi tarvitsee muita ihmisiä oman hyvinvointinsa turvaksi. Jos tätä hyvinvointia laiminlyödään se näkyy lapsen älyllisessä kehityksessä. Tällöin lapsi ei kykene vastaamaan ulkomaailman hänelle asettamiin kehityshaasteisiin. Turvallisuuden tunteen kehittyminen kytketään kehityspsykologiassa lapsen ensimmäisiin elinvuosiin jolloin riittävän hyvä äidin hoiva on symboli turvallisuudesta. Näiden varhaisten vuosien jälkeen sisäisen turvattomuuden tunteen voidaan osaksi katsoa johtuvan kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana esiintyneestä hoidon puutteesta. (Lahikainen ym. 1995, 37.)

3 LAPSEN PSYKOSOSIAALISEN TURVALLISUUDEN UHKAKUVAT

Edellisessä kappaleessa kuvattiin psykososiaalisen turvallisuuden kehittymistä persoonallisuuden, sosiaalisuuden ja tunne-elämän kehityksen kautta. Tässä kappaleessa nostetaan esiin näiden alueiden turvallista kehitystä vaarantavia tekijöitä.

3.1 Laiminlyönti ja emotionaalinen väkivalta

Laiminlyönti on lasten kaltoinkohtelun muodoista tavallisin. Se on erityisen vaarallista imeväis- ja leikki-ikäisillä lapsilla. Laiminlyönti voidaan määritellä Howard Dubowitzin mukaan seuraavasti: *Lapsen laiminlyönnistä on kysymys kun, syystä riippumatta lapsen perustarpeista ei huolehdita*. Lapsen perustarpeita ovat mm. rakkaus, hoiva, hyväksyntä, turvallisuus, hoito, iänmukaiset virikkeet, nähdä ja kuulla tuleminen sekä terveydenhuolto. Näiden tarpeiden tyydyttäminen on välttämätöntä lapsen tasapainoiselle kehitymiselle. Lapsen laiminlyöntiä on vaikea tunnistaa, sillä on vaikea tunnistaa sitä, mitä ei näe. Laiminlyöty lapsi saattaa joutua kokemaan kaltoinkohtelua myös kodin ulkopuolella, kun tämän kotona kokeman kaltoinkohtelun aiheuttama oireilu tulkitaan esimerkiksi päiväkodissa väärin. (Söderholm & Kiviti-Kallio 2012, 79.)

Laiminlyönnin vaikutus leikki-ikäisen lapsen kehitykseen riippuu lapsen kehitystasosta ja iästä laiminlyönnin alkaessa. Varhain alkanut vakava laiminlyönti on lapsen kehitykselle todella vaarallista lapsen vielä tarvitessa apua kaikkeen toimintaan. Lapsen perustarpeiden huomiotta jättäminen ja puutteellinen tai loukkaava kommunikointi voivat näkyä merkittävänä kielenkehityksen viiveenä sekä ongelmina tunne-elämän kehityksessä. (Söderholm ym. 2012, 88.)

”Muistatko kuinka huono olin koulussa, tosi huono, ja nyt mulla on tosi älykäs lapsi, se osaa laittaa meille molemmille aamiaista ja osaa mennä itse pihalle, nousee vaan pallille ja avaa oven” (19-vuotias lapsena

kaltoinkohdeltu äiti alle 3-vuotiaasta tyttärestään lastenlääkärin vastaanotolla) (Söderholm ym. 2012, 81).

Emotionaalinen väkivalta on yksi laimilyönnin muodoista ja nivoutuu osaksi kaikkia kaltoinkohtelun muotoja. Se voi kuitenkin esiintyä pelkällään, jolloin se voi olla lapsen torjumista, nöyryyttämistä, halveksimista, pelottelua, terrorisoimista ja eristämistä. Emotionaalinen väkivalta musertaa lapsen kokemusta itsestään merkittävänä toimijana, ja hän saa kokemuksen, ettei häntä rakasteta. Lapsi ei opi itsekään näyttämään tai kertomaan tunteistaan olivat ne sitten huolia ja pelkoja tai ilon tunteita kuten rakkautta. Emotionaalista väkivaltaa voidaan katsoa esiintyvän kaikissa yhteiskunta luokissa, eivätkä sitä pelkällään kokevat lapset useinkaan ole lastensuojelunpiirissä. (Söderholm ym. 2012, 80.)

Emotionaalinen väkivalta voidaan jakaa viiteen eri luokkaan: 1) Vanhemmat eivät ole emotionaalisesti läsnä, 2) Vanhempien käsitys lapsesta on negatiivinen tai väärä, 3) Vuorovaikutus lapsen kanssa on epäjohdonmukaista ja lapsen ikään nähden epäasianmukaista, 4) Vanhemmat ovat kykenemättömiä tunnistamaan lapsen yksilöllisyyttä ja psykologisia rajoja, 5) Vanhemmat ovat kykenemättömiä tukemaan ja turvaamaan lapsen sosiaalisia tarpeita ja pärjäävyyttä. (Söderholm ym. 2012, 81.)

3.2 Fyysinen pahoinpitely

Fyysinen pahoinpitely pitää sisällään lapsen kohdistuneen ruumiillisen väkivallan lisäksi myös niin sanotun kuritusväkivallan minkä keinoin vanhempi yrittää säädellä lapsen käyttäytymistä aiheuttamalla tälle kipua tai epämukavaa oloa. Lapsen fyysisen pahoinpitelyn tunnistaminen varhaisessa vaiheessa on ensiarvoisen tärkeää sillä on arvioitu että diagnosoimattoman pahoinpitelyn jälkeen jatkuvan pahoinpitelyn aiheuttama pysyvän vammautumisen riski on 35 % ja kuoleman 5 – 10 %. (Söderholm ym. 2012, 100 - 101.)

Fyysisellä pahoinpitelyllä on aina seurauksia lapsen psyykeeseen. Lapsen kannalta on todella traagista tulla sellaisen ihmisen satuttamaksi, jonka hoivasta ja huolenpidosta tämä on kaikkein riippuvaisin. Lapsen turvallisuuden tunteelle ja itsetunnolle pahoinpitely jättää jälkensä. Se kertoo lapselle, että lyöminen on hyväksyttävä tapa ilmaista tunteita. Lapsi oppii näin itsekkin joko hyökkäämään tai vastavuoroisesti vetäytymään kuoreensa hankaliksi kokemissaan tilanteissa. Useimmiten pahoinpitelyepäily herää päiväkodissa tai koulussa. Alle kouluikäinen pahoinpidelty lapsi on usein aikuiseen takertuva ja levoton. Pahoinpitelyn mahdollisuus tulee aina pitää mielessä lapsen käyttäytymisen muuttuessa aiempaan verrattuna. Jo kuivaksi oppinut lapsi saatta esimerkiksi alkaa kastelemaan tai tuhrimaan. (Söderholm ym. 2012, 127.)

3.3 Seksuaalinen hyväksikäyttö

Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön kirjo on laaja. Se voi olla lapsen sopimatonta koskettelua, lapsen pakottamista katsomaan aikuisten seksuaalista toimintaa, pakottamista koskettamaan aikuisen sukupuolielimiä, lapsen altistamista ikäkaudelle kuulumattomalle seksuaaliselle materiaalille tai lapsen käyttäminen pornografisen materiaalin tuottamiseen tai jopa prostituutioon. (Söderholm ym. 2012, 132.)

Lapsi houkutellaan seksuaaliseen kanssa käymiseen useimmiten leikin varjolla eikä lapsi välttämättä käsitä leikin seksuaalista luonnetta kehitystasonsa vuoksi. Seksuaalinen hyväksikäyttö ei ole sidoksissa mihinkään tiettyyn sosiaaliryhmään tai perhetaustaan. Uhrit voivat olla minkä ikäisiä tahansa, mutta tytöt valikoituvat uhreiksi poikia useammin. Seksuaalinen hyväksikäyttö on kuitenkin todennäköisempää perheissä, joiden sukupolvien väliset rajat ovat epäselvät tai lapsen kasvuympäristössä esiintyy väkivaltaa ja lapsia kaltoinkohdellaan muutoinkin. Kaltoinkohdelluilla lapsilla on myös suurempi riski joutua seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi kodin ulkopuolella. Tämä johtuu lapsen tarpeesta hakea turvaa ja hyväksyntää kodinulkopuolelta kodin ollessa turvaton.

Myös erilaiset sairaudet tai kehityksen häiriöt lisäävät riskiä joutua hyväksikäytetyksi. Joidenkin seksuaalisesti hyväksikäytettyjen lasten riski joutua kaltoinkohdeksi eri elämänvaiheissa kasvaa. (Söderholm ym. 2012, 134.)

Seksuaalinen hyväksikäyttö altistaa lapsen erilaisille fyysisille, psyykkisille ja käyttäytymisen häiriöille. Seuraukset ovat kullekin lapselle yksilölliset. Joillakin uhreilla ei esiinny näkyvää oireilua lainkaan, osalla se esiintyy vuosian päästä. Aikuisiällä on voitu todeta mm. masennusta, ahdistuneisuutta, syömishäiriötä, dissosiaatiohäiriötä, itsetuhoisuutta sekä päihteiden väärinkäyttöä. Seurausten vakavuus vaikuttaa olevan sidoksissa lapsen kehitysvaiheeseen, ikään, hyväksikäytön tiheyteen ja vakavuuteen. Mitä läheisempi tekijä on ollut, sitä traagisemmat seuraukset sillä on. Pahiten oireilevat ne joiden perusturvallisuudesta ei missään vaiheessa ole kunnolla huolehdittu. (Söderholm ym.2012, 137.)

4 PERHEEN MERKITYS LAPSEN PSYKOSOSIAALISEEN HYVINVOINTIIN

Vuori nostaa väitöskirjassaan (2012) esille vähävaraisen sosioekonomisen aseman aiheuttaman riskin persoonallisuuden kehitykselle. Suomessa on väestöryhmiä joiden terveys ja voimavarat ovat keskimääräistä heikommat. Tämä ryhmä koostuu muun muassa toimeentulotukea saavista, työttömistä ja mielenterveysongelmista kärsivistä. (Vuori 2012, 20.)

4.1 Päihdeperheen lapsi

Vanhempien päihdeongelma ei voi olla vaikuttamatta lapsen fyysiseen tai emotionaaliseen turvallisuuteen. Päihdeperheestä puuttuu useimmiten säännöllisyys joka luo turvallisuutta pienelle lapselle. Hoivan laatu on sidoksissa vanhempien sen hetkiseen päihteiden käyttöön ja jaksamiseen. Päihteiden käyttö altistaa lapsen erilaisille ja eriasteisille laiminlyönnin muodoille.

Turvattomuutta lapselle luo vanhempien muuttuva ja arvaamaton käytös. Lapsen tunteille ei ole tilaa, sillä vanhemmat ovat kykenemättömiä niitä kuulemaan.

Luottamuksen puute vanhempien lupauksia mm. juomisen lopettamista kohtaan johtaa toistuviin pettymyksiin ja lapsen itse syytöksiin vanhempien juomisen syystä. Päihdeperheissä perheenjäsenten roolit sekoittuvat ja jo pieni lapsi voi yrittää huolehtia vanhemmistaan. (Taitto 2002, 20, Söderholm ym. 2012, 198.)

4.2 Vanhemman mielenterveyden häiriöt

Vanhempien ja lasten mielenterveydenhäiriöt liittyvät usein toisiinsa. Psykkisesti sairaan vanhemman lapsilla mielenterveydenhäiriöt ovat usein vakavampia ja moni syisempiä. Psykkisesti sairaan vanhemman lapsella voi esiintyä neurologisen kehityksen ongelmia sekä ongelmia käyttäytymisen ja sosiaalistensuhteiden alueella. Mielenterveyden ongelmiin nivoutuu usein myös päihteiden liiallista käyttöä.

Vanhemman sairauden vaiheella ja lapsen kehitysvaiheella on yhteys toisiinsa siinä, miten vanhemman sairaus lapsen kehityksessä ilmenee. Leikki-ikäinen harjoittelee erillisyyttä vanhemmista sekä omien tunteiden hallintaa. Riittämätön tuki vanhemmilta saattaa esiintyä tässä vaiheessa vaikeutena sietää eroa vanhemmista, käytöshäiriöinä sekä ahdistuksena. (Söderholm 2012, 241.)

4.3 Perheen sosioekonominen asema

Lasten lisääntynyt pahoinvointi voidaan liittää perheen sosioekonomiseen asemaan kuten 1990-luvun laman vaikutukset nuorten perheiden aseman heikentymiseen. Perheiden arkipäivää voivat olla työttömyys ja pätkätyöt, sosiaalinen tai aineellinen köyhyys. Yhteiskunnan paineet näkyvät vanhempien jaksamisessa ja kyvyssä hoitaa lapsiaan. Terveyserojen kasvu ja syrjäytyminen alkavat usein jo lapsuudessa ja niillä on taipumusta kasautua samoihin perheisiin jopa yli sukupolvisesti.

Vanhempien voimavarojen loputtua lastensuojelun asiakkaat ovat se ryhmä joka on vaarassa syrjäytyä. (Kangaspunta, Kilkku, Kaltiala-Heino & Punamäki 2005, 8.)

Työttömyyden toinen ääripää on ulkoisesti menestyvän perheen turvattomat ja rajattomat lapset joille työ- ja perhe-elämänristipaineessa olevilla vanhemmilla ei ole aikaa. Vanhemmat vieraantuvat lapsistaan eivätkä osaa enää aidosti kohdata heitä jolloin yhteistä aikaa korvataan rahalla ja tavaralla. (Kemppinen 2000, 169 - 170.)

5 LAKI JA ASETUKSET

Perustuslaki takaa jokaiselle suomalaiselle oikeuden välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon, jos tämä ei itse pysty hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa. Jokaisella on oikeus riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012.)

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta määrittää kuntien järjestämisvastuuta. Lisäksi sitä määrittävät sosiaali- ja terveyspalvelujen lait, mm. sosiaalipalveluiden lainsäädäntö. Sosiaalihuoltolaissa määritetään, mitä palveluja kunnan on tuotettava. Sosiaalihuoltolaki vastaa niistä palveluista ja toimenpiteistä joiden on tarkoitus *edistää ja ylläpitää yksityisen henkilön, perheen sekä yhteisön sosiaalista turvallisuutta ja toimintakykyä*. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012; Uotinen 2010, 79.)

Kunnan palveluja säädellään myös erityislaeilla kuten esimerkiksi lastensuojelulailla, jonka tarkoituksena on *turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun, lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelunpiiriin*. (Uotinen 2010, 80).

Perheille suunnattuja laissa määritettyjä palveluja ovat mm. päivähoito, esiopetus, kasvatus- ja perheneuvonta, neuvolat ja muu terveysterveyspalvelu, huoltajuus, elatus ja isyyden tunnustaminen sekä perhekeskukset. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013.)

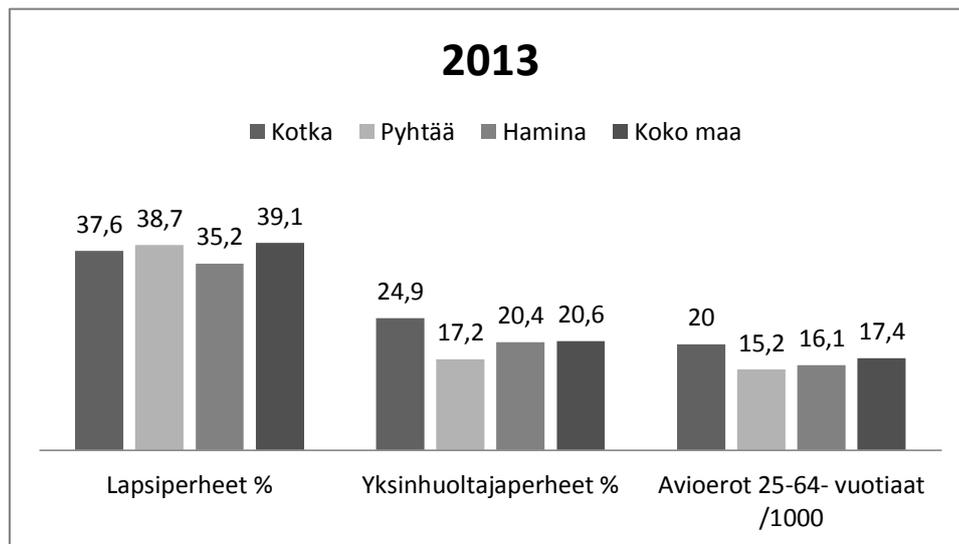
Kunnat voivat järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon alaan kuuluvat palvelut itse, sopimuksin muiden kuntien kanssa, kuntayhtymänä, hankkimalla palveluja valtiolta, toiselta kunnalta, kuntayhtymältä tai muulta julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta tai antamalla palvelunkäyttäjälle palvelusetelin jolloin asiakas hankkii palvelun itse yksityiseltä kunnan hyväksymältä palveluntuottajalta. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta 3.8.1992/733)

6 TUTKIMUKSEEN OSALLISTUNEET KUNNAT TILASTOJEN VALOSSA

Tässä kappaleessa tarkastellaan tutkimukseen osallistuneita kuntia tilastojen valossa. Tilastoissa on kuvattu lapsen psykososiaaliseen hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä. Tutkimukseen osallistui kolme Etelä-Kymenlaakson kuntaa. Nämä kolme kuntaa olivat Kotka, Pyhtää ja Hamina. Seuraavat tilastotiedot perustuvat Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen ylläpitämän SOTKANet tietokannan tilastoihin vuodelta 2013.

Kymenlaakso on kokenut 2000-luvun aikana suuria rakenteellisia muutoksia. Yle uutisten artikkelissa (20.8.2013) kolme eri tutkijaa kuvaa Kymenlaakson rakennemuutosta 2000-luvulla ”*radikaaliksi ja romahdusmaiseksi*”. (Niemi & Liekari 2013). Kuntaliiton tutkijan Jarno Parviaisen (2013)selvityksessä rakennemuutoksesta näkyy bruttokansantuotteen merkittävä lasku kymenlaaksossa vuosina 2000 - 2010. Kymenlaaksossa muutos markkinahintaan oli -14 % ollen Suomen alhaisin. Koko maassa vastaava luku oli 17 %. Suurimmat muutokset Kymenlaaksossa on koettu paperiteollisuuden alasajona (Niemi ym. 2013). Työttömien määrä on viime vuosina ollut edelleen nousussa Etelä-Kymenlaakson kunnissa. Työttömiä vuoden 2013 lopussa oli Kotkassa 16,8 %, Pyhtäällä 10,4 %, Haminassa 12,8 %, koko maan keskiarvon ollessa 11,3 %. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos)

Lapsiperheitä Etelä-Kymenlaaksossa on vähemmän kuin koko maassa keskimäärin. Lapsiperheiden osuus perheistä vuonna 2013 oli Kotkassa 37,6 %, Pyhtäällä 38,7 %, Haminassa 35,2 % ollen koko maassa 39,1 %. Yksinhuoltajaperheitä lapsiperheistä oli Kotkassa hieman enemmän (24,9 %) kuin muissa kunnissa tai koko maassa yhteensä. Pyhtäällä yksinhuoltaja perheitä oli 17,2 %, Haminassa 20,4 % ja koko maassa 20,6 %. Avioeroja 25-64 –vuotiailla oli /1000 naimisissa olevaa kohden Kotkassa 20,0, Pyhtäällä 15,2, Haminassa 16,1 ja koko maassa 17,4/1000. (Terveys ja hyvinvoinninlaitos)

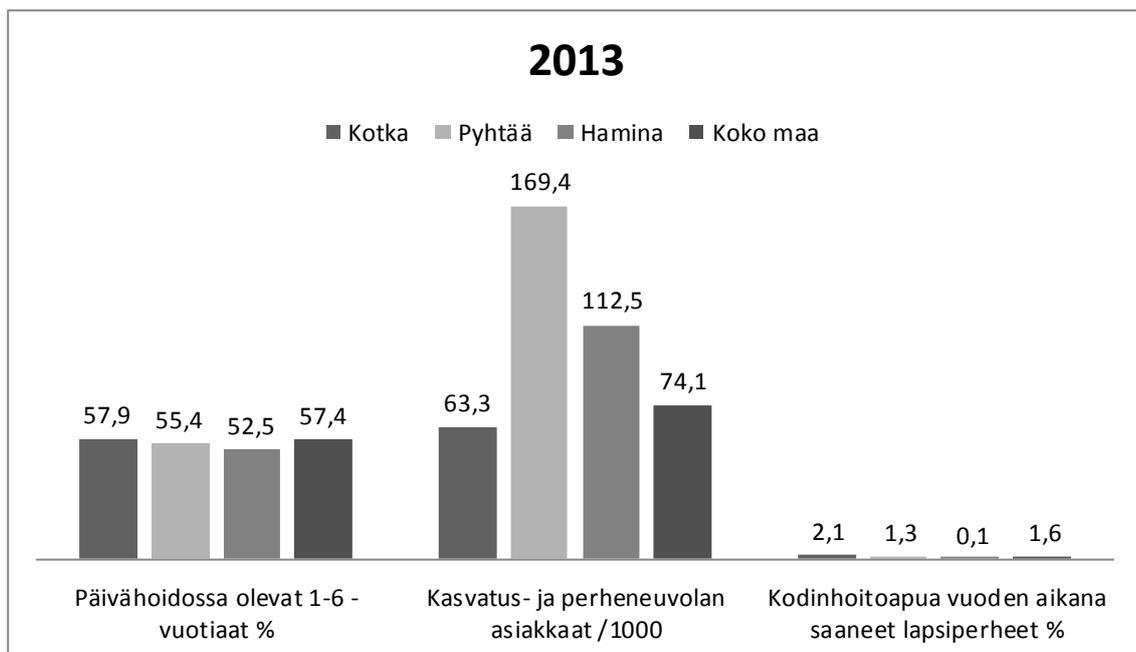

Kuva 1. Perheiden rakenne ja avioerot tutkimukseen osallistuneissa kunnissa.

Lasten kasvatuksen ja hyvinvoinnin ensisijainen vastuu on vanhemmilla. Kunnat ja valtio tukevat perheitä järjestämällä palveluja. Mitä vähemmän voimavaroja vanhemmilla on lapsien hyvinvoinnin tukemiseen, sitä voimakkaammin kunta tai valtio osallistuu lapsen kehityksen tukemiseen. Kunnissa lapsiperhepalveluita tuottavat eri hallinnonalat kuten terveydenhuolto ja sosiaalityö. Joissain kunnissa palveluita on pyritty myös yhdistämään hyvinvointipalveluiden alle. Terveydenhuolto tuottaa kunnissa alle kouluikäisille lapsille äitiys- ja lastenneuvolapalveluita,

erikoissairaanhoidoa sekä muuta terveydenhuollon palvelua. Sosiaalitoimi vastaa muunmuassa päivähoidosta, kasvatus- ja perheneuvoloista sekä sosiaalitoimiston palveluista. Yhtenä merkittävänä toimijana kunnissa on yksityisen ja kolmannen sektorin toimijat kuten seurakunta. (Halme, Perälä & Laaksonen 2010, 17 - 18)

Päivähoidossa olevien 1-6 -vuotiaiden lasten määrä oli kunnissa lähellä koko maan keskiarvoa. Kasvatus- ja perheneuvolan asiakkuuksissa oli huomattavaakin eroa. Taulukkoa luettaessa on huomioitava, että palvelujärjestelmä on kokonaisuus ja kunnat voivat valita erilaisia tapoja ja malleja palveluiden toteuttamiseen, jolloin luvut eivät ole suoraan vertailu kelpoisia. Kunnassa on voitu panostaa muihin korvaaviin palveluihin. Kotkassa alle 18 -vuotiaita asiakkaita kasvatus- ja perheneuvolassa oli 63,3/1000 asiakasta kohden. Pyhtäällä vastaava luku oli 169,4/1000 asiakasta kohden ja Haminassa 112,5/1000 asiakasta kohden. Koko maan vertailulukku oli 74,1/1000 asiakasta kohden. Kodinhoitoapua vuoden aikana saaneiden lapsiperheiden määrä prosentteina oli Kotkassa 2,1%, Pyhtäällä 1,3%, Haminassa 0,1% ja koko maassa 1,6% lapsiperheistä. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos)

Kuva 2. Lapsiperhepalveluiden käyttö tutkimukseen osallistuneissa kunnissa.

7 YHTEENVETO TEOREETTISESTA VIITEKEHYKSESTÄ

Alle kouluikäisen lapsen psykososiaalisella kehityksellä tarkoitetaan persoonallisuuden, sosiaalisuuden ja tunne-elämän kehittymistä. Nämä osa-alueet kehittyvät jo varhaislapsuudessa ja näiden alueiden turvallisen kehittymisen tukeminen on ensisijaisesti vanhempien vastuulla. Lainsäädäntö määrittelee palveluita, joita kuntien on järjestettävä tukemaan vanhempia kasvatustehtävässä. Huomioitavaa on, että mitä vähemmän voimavaroja vanhemmilla on tukea lasta tämän kehityksessä, sitä kannattelevampia palveluja kunnan on tajottava perheelle.

Lapsen kehitystä vanhempien taholta uhkaavat monet tekijät (kuva 3). Lapsi voi joutua muunmuassa vanhempiensa laiminlyömäksi tai tämä voi kokea henkistä väkivaltaa. Lasta voidaan pahoinpidellä tai tämä voi joutua seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi. Lapsi saattaa myös joutua perheen ulkopuolisen aikuisen vahingoittamaksi. Perheellä on suuri merkitys lapsen hyvinvointiin, ja vanhempien voimavarat ja keinot voivat olla vähissä. Vanhempia kuormittavat työttömyys, päihde- ja mielenterveysongelmat sekä pikkulapsiperheisiin usein yhdistettävä uupumus.

Kunnat pyrkivät palveluilla vastaamaan näihin tarpeisiin. Kunnat voivat järjestää palveluja sekä terveydenhuollon että sosiaalihuollon puolella. Kuntien palveluiden lisäksi myös kolmannen sektorin toimijat ja seurakunnat osallistuvat lapsiperheiden tukemiseen kuntien palveluja täydentävänä toimijana.

Lapsiperhepalveluissa kaikkien yhteinen halu yhteistyöhön on hyvän yhteistyön kulmakivi. Luottamuksellinen ja toimiva yhteistyö eri toimijoiden kesken on merkittävää ja perheelle täytyy muistaa antaa aikaa myös perheenä. (Halme ym. 2010, 26.)

8 TUTKIMUSONGELMAT

Tämän opinnäytetyön takoituksena on tutkia alle kouluikäisen lapsen psykososiaalisen turvallisuuden tukemisen toimintamalleja ja uhkia Etelä-Kymenlaakson kunnissa. Tutkimusongelmiin etsitään vastauksia teemahaastattelun avulla kuntien lasten psykososiaalisen turvallisuuden asiantuntijoilta.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Miten Etelä-Kymenlaakson alueella on huomioitu alle kouluikäisen lapsen psykososiaalisen turvallisuuden tukeminen?
2. Millaiset asiat Etelä-Kymenlaaksossa koetaan alle kouluikäisen lapsen psykososiaalisen turvallisuuden uhaksi?
3. Millaisena toimintaympäristönä Etelä-Kymenlaakso nähdään alle kouluikäisen lapsen psykososiaalisen turvallisuuden kannalta?
4. Millaisia uusia toimintamalleja Etelä-Kymenlaaksossa on suunnitteilla alle kouluikäisten lasten psykososiaalisen turvallisuuden tukemiseksi?

9 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen keskeinen ominaisuus on induktiivisuus. Tässä tutkimuksessa tutkimuskysymyksiä on lähestytty kuntien edustajien näkökulmista. Tässä tutkimuksessa painotetaan enemmän aineiston laatua kuin määrää sillä tutkimuksen kannalta olennaista on tutkittavan ilmiön kuvaus. (Kylmä, Pelkonen & Hakulinen 2004, 250; Tuomi & Sarajärvi 2002, s. 88.)

Tutkimuksen osallistajat ovat valikoituneet niin, että he tietävät oman kuntansa tilanteen tutkittavasta asiasta. Tutkimukseen haastateltavat asiantuntijat ovat löytyneet kuntien sosiaali- ja hyvinvointipalvelujen johtajien avulla. Haastateltavan toimenkuva voi vaihdella eri kunnissa ja lähtökohtana pidetään haastateltavan asiantuntijuutta lasten psykososiaalisen turvallisuuden tukemiseksi omassa kunnassaan. Etelä-Kymenlaakson kunnista mukaan osallistuvat Kotka, Hamina ja Pyhtää.

Tämän opinnäytetyö on toteutettu puolistrukturoituna haastatteluna, josta Hirsijärvi ja Hurme käyttävät kirjassaan Tutkimushaastattelu (2011) käsitettä teemahaastattelu. Teemahaastattelussa tutkimuskysymykset ovat kaikille samat, mutta niiden sanamuotoa tai järjestystä voidaan muuttaa. Teemahaastattelu etenee sille asetettujen teemojen pohjalta, jotka ovat nousseet tutkijalle työn teoreettisesta viitekehyksestä. (Hirsijärvi ym. 2011, 47 - 48.)

Teemahaastattelu on tässä opinnäytetyössä hyvä valinta tutkimusmetodiksi sillä aiheesta ei ole tältä alueelta tutkittua tietoa, jolloin tutkijan on ollut vaikea tietää mihin suuntaan tutkimuksen vastaukset viittaavat. Lisäksi haastattelu antaa mahdollisuuden sijoittaa vastaukset laajempaan kontekstiin ja on oletettavaa, että haastattelun tuloksena saadaan vastauksia, jotka viittaavat laajemmalle kuin jos tutkimus olisi toteutettu esimerkiksi lomakehaastatteluna. (Hirsijärvi ym. 2011, 35.)

Teemahaastattelua tukemaan luotiin tutkimuskysymysten ja teoreettisen viitekehyksen avulla teemahaastattelurunko (liite 1). Teemahaastattelurunko luotiin niin, että se seurasi tutkimuskysymysten järjestystä, mikä analyysivaiheessa helpotti tutkimusaineiston jäsentelyä ja abstrahointia.

9.1 Kohderyhmä

Tutkimuksen osallistajat valittiin niin, että he tietävät oman kuntansa tilanteen tutkittavasta asiasta. Tutkimukseen haastateltavien asiantuntijoiden valinta tehtiin

kuntien sosiaali- ja hyvinvointipalvelujen esimiesten avulla. Esimiehille lähetettiin sähköpostitse saatekirje (liite 2), jossa kerrottiin tutkimuksen tarkoituksesta. Haastatteluun osallistuneiden toimenkuva vaihteli eri kunnissa ja lähtökohtana pidettiin haastateltavan asiantuntijuutta lasten psykososiaalisen turvallisuuden tukemiseksi omassa kunnassaan.

Teemahaastatteluun osallistui lopulta haastateltava kolmesta eri Etelä-Kymenlaakson kunnasta sosiaali-, terveys- ja hyvinvointialalta. Nämä kolme kuntaa olivat Kotka, Hamina ja Pyhtää. Haastattelusta pois jäivät Virolahti ja Miehikkälä. Tutkimuslupaa varten jokainen kunta sai liitteen, jossa työn tarkoitus ja menetelmät olivat kuvattuina. Tutkimusluvut (liite 3) tutkija sai kaikista kunnista postin kautta. Joko suullisen tai kirjallisen tutkimusluvan saatuaan tutkija otti sähköpostitse tai puhelimitse yhteyttä haastateltavaan. Yhteydenpito haastateltaviin oli joustavaa ja mutkatonta.

9.2 Aineiston keruu

Teemahaastattelu toteutettiin yksilöhaastatteluna haastateltavien omilla työpaikoilla elokuun ja syyskuun 2014 aikana. Haastattelun apuna tutkija käytti teemahaastattelurunkoa, jossa on koottuna käsitteitä teoreettisesta viitekehystä joiden avulla tutkimuskysymyksiin voidaan saada vastauksia. (Hirsijärvi ym. 2011, 66). Kahdelle haastateltavalle lähetettiin teemahaastattelurunko etukäteen tutustuttavaksi ja yhden haastateltavan kanssa haastattelurunko käytiin läpi suullisesti ennen haastattelun alkua. Tämä ei kuitenkaan näyttäydy lopullisessa aineistossa poikkeavana asiana. Haastattelut nauhoitettiin, josta etukäteen haastateltaville kerrottiin. Myös haastattelun anonymiteettia korostettiin. Jokaisen haastattelun aluksi tutkija kertoi taustaa työlleen, miten ajatus työstä on syntynyt, sekä suuntaa antavan haastattelun kulun. Haastattelut lähtivät etenemään teemoittain ja apuna käytettiin kunkin teeman alle tehtyjä tarkentavia kysymyksiä.

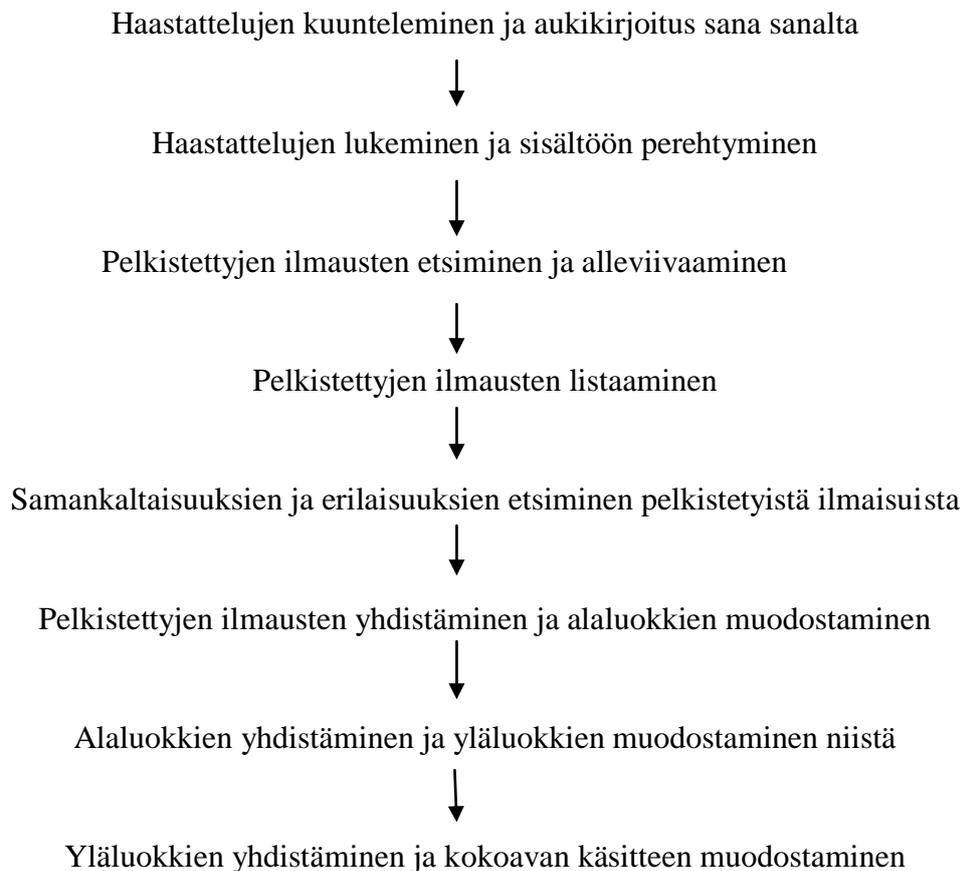
Kaikki kolmesta haastattelusta kestivät 45 - 50 minuuttia. Kaikissa haastatteluissa vallitsi hyvä tunnelma. Jokainen haastattelu keskeytyi ainakin kertaalleen joko puhelimen soimiseen tai asiakkaan tai toisen työntekijän ilmaannuttua ovelle. Keskeytykset eivät kuitenkaan olleet haitaksi haastattelun sujumiselle. Samoin liikenteen äänet kuuluivat parissa haastattelussa, mutta se ei kuitenkaan kuulunut nauhalta häiritseväksi tekijänä litterointi vaiheessa.

Tutkijalle haastattelutilanne oli uusi kokemus ja ensimmäinen haastattelu oli kaikista jännittävin. Haastattelurunkoa oli etukäteen harjoiteltu, mutta todellinen tilanne loi haastatteluun kuitenkin omat jännitteet. Ensimmäisen haastattelun jännitys kuuluu nauhalta litterointia häiritsevien täyteilmaisujen runsaana käytönä. Koska tutkija ehti litteroimaan ensimmäisen haastattelun ennen toista haastattelua kiinnitin huomiota oman äänenkäytön selkeyteen oman työni helpottamiseksi. Oman jännityksen tilanteeseen toi myös huoli tekniikan toimivuudesta, sillä olin päättänyt etten tutkijana tee erillisiä muistiinpanoja virhetulkintojen välttämiseksi ja kuuntelemisen tukemiseksi, jotta pystyn olemaan läsnä haastattelussa eivätkä ajatukset harhaile muistiinpanoja tehdessä.

9.3 Aineiston analyysi

Tämän opinnäytetyön aineisto on analysoitu aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysiä voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen menetelmissä ja sitä voidaan pitää perusanalyysimenetelmänä. Sisällönanalyysillä pystytään analysoimaan tietoa systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisällönanalyysin tarkoitus on saada tieto tiiviiseen ja yleiseen muotoon kuitenkin kadottamatta aineiston informaatiota. Sisällönanalyysissä aineisto aluksi pilkotaan osiin, jonka jälkeen se kasataan uudelleen mielekkääksi kokonaisuudeksi saatujen käsitteiden avulla. Aineiston analyysiä tehdään tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 90, 103, 108.)

Tässä opinnäytetyössä aineiston on analyysi on litteroinnin jälkeen suoritettu komivaiheisesti: 1) aineiston pelkistäminen, 2) aineiston ryhmittely ja 3) aineiston abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Tarkemmin sisällönanalyysi on kuvattu Tuomi ja Sarajärven (2009) kaaviossa aineistolähtöisen sisällönanalyysin eteneminen.

Ennen litterointia haastattelut kuunneltiin jotta ne olisi helpompi purkaa nauhalta ja olisivat tutkijalle tutumpia. Jokainen haastattelu litteroitiin. Litterointi tehtiin aina haastattelun jälkeisinä päivinä ennen seuraavaa haastattelua. Litterointiin aikaa kului huomattavasti enemmän aikaa kuin haastatteluihin. Haastattelua purettiin aina n. 15 - 20 minuuttia kerrallaan. Tässä tutkimuksessa litteroitua aineistoa kertyi yhteensä 28 sivua fonttikoolla 12 ja rivivälillä 1,5.

Litteroinnin jälkeen aineisto luettiin ja jo tässä vaiheessa tutkijalle alkoi nousemaan sisällöstä tiettyjä teemoja. Lukemisen jälkeen aineistosta etsittiin tutkimuskysymysten avulla tutkimuskysymyksiin vastaava tieto. Aineistosta löytyvät vastaukset koodattiin eri väreillä alleviivaamalla sekä numeroimalla sivun marginaaliin tutkimuskysymyksen numeron mukaan. Analyysiyksikkö vaihteli yhdestä sanasta kokonaiseen kappaleeseen. Tämän jälkeen tutkimuskysymysten avulla saatu tieto ryhmiteltiin tutkimuskysymysten alle suorina lainauksina tietokoneelle. Kerätty tieto jäsenneltiin vielä alaluokkiin kunkin tutkimusongelman alle. Kullekin alaluokalle luotiin alaluokan aiheita kuvaava ryhmä kuten esimerkiksi perhetyö tai varhaiskasvatus. Aineistosta löytyi lopulta melko selkeästi alaluokat, jotka oli suhteellisen helppo jakaa ryhmiksi lopullisten yläkäsitteiden alle. (ks.liite 4) Tässä tutkimuksessa oli helppoa löytää yläkäsitteet sillä teemahaastattelunrunko jäsenyi suoraan tutkimusongelmista jolloin tutkimusongelmat luovat yläkäsiteryhmät, joiden alapuolelle alakäsitteistä koostuvat ryhmät jäsenneltiin.

10 ALLE KOULUIKÄISEN LAPSEN PSYKOSOSIAALISEN TURVALLISUUDEN TUKEMINEN ETELÄ-KYMENLAAKSON ALUEELLA

10.1 Psykososiaalisen turvallisuuden palvelut

Tässä opinnäytetyössä ensisijaiseksi tuen muodoksi nousivat varhaisentuenpalvelut, jotka ovat suuri toimija lapsiperheiden arjessa. Varhaisentuenpalvelut kuten neuvola ja päivähoido tavoittavat suuren osan lapsiperheistä ja varhainen ongelmien havaitseminen näiden palveluiden piirissä on ensiarvoisen tärkeää. Toisaalta nämä palvelut ovat perheelle helposti lähestyttäviä matalan kynnyksen palveluita.

Neurolapalvelut

Etelä-Kymenlaakson alueella kohdataan lähes kaikki perheet äitiys- ja lastenneuvolassa. Lapset kohdataan ja tuetaan neurolapalveluissa vanhempien kautta. Neuvola nähdään yleisesti avainasemassa olevaksi paikaksi alle kouluikäisen lapsen

psykososiaalisen turvallisuuden tukemisessa. Siellä pystytään jo hyvin varhaisessa vaiheessa puuttumaan ongelmiin ja toisaalta järjestämään perheen tai lapsen tarvitsemaa tukea. Terveystenhoitajat ovat ensisijaisen tärkeässä asemassa varhaisen puuttumisen havainnoinnissa ja terveydenhoitajien aktiivisuus auttaa tuen tarpeessa olevia perheitä ja lapsia eteenpäin.

Neuvolassa asioiden esille tuloa helpottavat neuvolassa käytössä olevat voimavara-lomakkeet, jotka auttavat asioiden puheeksi ottamisessa. Voimavara-lomakkeita täytetään jo raskausaikana, jolloin hyvin varhaisessa vaiheessa päästään tukemaan ja ennaltaehkäisemään ongelmien syntyä. Lisäksi neuvolan terveydenhoitaja voi tarvittaessa tehdä lähetteen lapsen tarpeiden mukaan puheterapiaan, toimintaterapiaan tai fysioterapiaan.

Neuvolan perhetyö on ensisynnyttäjien kohdalla tiiviisti läsnä ja tästä on hyviä kokemuksia. Esimerkiksi Kotkassa neuvolan perhetyöntekijä käy yhdessä terveydenhoitajan kanssa kotikäynnillä odottavan äidin luona ennen 30. raskausviikon täyttymistä. Kotona käydään VAVU-keskustelu jossa käydään läpi monia asioita tulevaan vanhemmuuteen liittyen. Käyntien pohjalta arvioilta lähes 30 % perheistä on alkanut työskentely jo ennen lapsen syntymää.

Neuvolan perhetyö on haluttu pitää matalan kynnyksen palveluna, johon on helppo ottaa yhteyttä. Perhetyöntekijä osallistuu perhevalmennuksiin ja tapaa näin kaikki tulevat perheet. Perhetyön piirissä on hyvin erilaisia perheitä, mutta enenevässä määrin ensimmäistä lastaan odottavia perheitä:

”Kaikenlaisia perheitä, mut nyt voisin sanoa, että enenevässä määrin odottavia perheitä mikä on tosi hyvä juttu sillä sehän on ylipäänsä otollisin aika puhua mistään sellasista asioista ja pääsääntöisesti kotihoidossa olevia perheitä, et siellä on tota... kasvatusasiat mietityttää, vanhemmuus mietityttää, oma jaksaminen, on uupumista, masennusoireita, parisuhdeongelmia, joskus voi olla muita sellaisia muita äkillisiä sairastumisia, kriisiä mikä sitten herättää tarpeen. Hyvin monenlaisia perheitä.”

Neuvolan perhetyöntekijöiden palveluiden saatavuus koetaan sekä riittäväksi että riittämättömäksi. Tämä on verrannollinen siihen, miten paljon asiakkaita yhdellä perhetyöntekijällä on. Perhetyöntekijän uskotaan tuovan kunnalle säästöjä, koska hän on neuvolan terveydenhoitajien ohella ensisijaisessa asemassa varhaisessa puuttumisessa. Eriasia on ottaako perhe apua vastaan.

”Kaikkiahan ei pysty auttamaan vaikka tekisi mitä, sit se on aina niistä omista vanhemmista kiinni.”

Ryhmät ja koulutukset

Varhaisentuenpalveluissa pyritään myös hyödyntämään ryhmämuotoista tukemista sekä lapsille että aikuisille. Ryhmämuotoinen palvelu nähdään hyvin tarpeellisena ja tulevaisuutta ajatellen lisääntyvänä tukimuotona. Sen lisäksi, että se on kustannustehokasta on se myös osallistujien kokemusten mukaan ollut hyödyllistä ja kokemukset ryhmistä ovat positiivisia. Ryhmiä pyritään räätälöimään kulloisenkin tarpeen mukaan. On mm. eroryhmiä, eronneille vanhemmille, jotta ero sujuisi mahdollisimman hyvin osapuolia tyydyttävällä tavalla ja lapsen ääni tulisi erossa kuulluksi. Myös eronneiden vanhempien lapsille on järjestetty kaveriryhmiä. Haastavasti käyttäytyvien lastenvanhemmille on ollut kasvatuksellisia vertaistukeen perustuvia ohjausryhmiä, joiden tarve kokemusten pohjalta on ollut suuri.

Ryhmien lisäksi kunnissa saatetaan järjestää koulutuksia niin ammatilaisille kuin vanhemmillekin. Esimerkiksi Pyhtäällä on alkamassa Ben Furmanin kehittämä Muksuoppi-koulutus, jolla pyritään muuttamaan ikävät komennot ja väliintulot positiivisiksi sekä vahvistamaan niitä positiivisia asioita.

Perheneuvola

Etelä-Kymenlaaksossa suuremmat kunnat kuten Kotka ja Hamina tuottavat perheneuvolapalveluita, jotka ovat alle kouluikäisten psykososiaalisen tuen paikka

sanan varsinaisessa merkityksessä. Muut kunnat voivat ostaa näitä palveluita tarpeen mukaan. Perheneuvolassa työskentelee moniammatillinen työryhmä, johon kuuluu sosiaalityöntekijöitä, psykologeja sekä mahdollisesti kunnasta riippuen osa-aikainen lääkäri.

Perheneuvolan työntekijät voivat työskennellä joko toimistolla, päiväkodissa tai perheissä. Työskentely on hyvin moninaista ja siinä voidaan tavata perhettä, vanhempia yhdessä tai erikseen tai lasta erikseen. Toisinaan voidaan tehdä yhteistyötä psykiatrian poliklinikan kanssa jossa vanhempaa hoidetaan ja lasta tavataan perheneuvolassa.

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus nähdään yhtenä suurena tekijänä lapsen psykososiaalisen turvallisuuden tukijana. Varhaiskasvatus tavoittaa suuren määrän lapsia ja työntekijät näkevät lapsia säännöllisesti suuren osan päivästä. Päiväkodissa ammattilaiset työskentelevät sekä lasten että perheiden kanssa ja voivat omalla toiminnallaan tukea lapsen arkea ja hyvinvointia varsinkin silloin, jos perheessä tai lapsen elämässä on havaittavissa riskitekijöitä. Ammattilaisten huolen herätessä on hyvin tärkeää ottaa asia puheeksi perheen kanssa. On hyvin mahdollista, että lapsi käyttäytyy eri tavoin kotona ja päiväkodissa. Toisaalta asia voi olla myös niin päin, että vanhemmilla on lapsesta huoli, mutta asiat sujuvat päiväkodissa mallikkaasti.

Päiväkotipaikkoja on pääsääntöisesti hyvin tarjolla kaikille tarvitsijoille ja takuu ajassa hoitopaikka järjestyy. Varhaiskasvatusta on perinteisesti käytetty myös lastensuojelun tukitoimena. Päiväkoti nähdään halpana ja helposti saatavilla olevana palveluna, jolla voidaan ennaltaehkäistä ja puuttua ongelmiin jo varhain ja sitä kautta antaa tukea kotiin. Tarvittaessa lapsen hyvinvointia tukemaan otetaan varhaiskasvatuksen erityislastentarhanopettaja

Vatupassi

Varhaisentuenpalveluita on pyritty myös yhdistelemään. Kotkassa toimivassa Vatupassissa toimivat perheneuvolan lisäksi neuvolan perhetyö, puheterapiapalvelut, toimintaterapia ja psykologipalvelut. Vatupassissa toimii VATU-tiimi, joka selvittelee tarkemmin perheen tai lapsen sen hetkisen tuen tarpeen ja jo tehdyt toimenpiteet, ja näiden tietojen avulla tehdään suunnitelma jatkohoidosta. Vatupassissa toimii myös palveluohjauspuhelin, johon soittamalla saa tietoa mahdollisista tukipalveluista tai sitä kautta voi myös ohjautua VATU-tiimiin. Vatupassiin voivat olla yhteydessä sekä ammattihenkilöt että perheet itse.

Lastensuojelun perhetyö

Ennaltaehkäisevän perhetyön lisäksi on lastensuojelun ja sosiaalitoimen perhetyö joka tulee mukaan kun ongelmat ovat kasvaneet jo isoiksi. Rajanveto lastensuojelun ja neuvolan perhetyön välillä nähdään helpoksi.

”Kyl se aika selkeätä on (rajan veto), kyl sen huomaa omassa työssä hyvin äkkiä. Kun mä en tee lastensuojelua niin se ei kuulu mulle.”

Joissain kunnissa neuvolan perhetyöntekijä voi tehdä myös lastensuojelun perhetyötä. Lisäksi tarpeen mukaan on voitu käyttää lastensuojelun lapsiperhepalveluiden kotipalvelua myös muille perheille, mikäli resursseja on ollut, esimerkiksi vanhempien sairauden vuoksi, kun lähiverkostoa ei ole ollut saatavilla perheen tueksi.

Mielenterveyspalvelut ja päihdehuolto

Erikoissairaanhoidon tarjoaa lastenpsykiatrian poliklinikka palveluita eteläkymenlaaksoisille Kotkassa ja osastohoitoa Kymenlaakson psykiatrisessa sairaalassa Kouvolassa. Erikoissairaanhoidon palveluihin ohjaututaan lääkärin läheteellä. Samoin neuropsykiatrista tutkimusta tai hoitoa tarvitsevat lapset hoidetaan erikoissairaanhoidossa.

A-klinikalla on olemassa työskentelyä, jossa vanhempien päihdeongelmasta kerrotaan lapsille ja lapset näkevät, missä äiti tai isä tai molemmat käyvät hoidossa. Toisaalta kokemus on, ettei kaikissa toimipisteissä ole aina ollut tällaista työmuotoa tarjolla.

10.2 Psykososiaalisen turvallisuuden uhat ja haasteet

Kunnissa näkyivät hieman erilaiset painotukset ja näkökulmat siihen, miten heikentynyt kuntatalous on heijastunut lapsiperhepalveluihin. Toisaalta varhaisen tuen peruspalveluiden tarjonta nähdään riittävänä ja apua tarvitsevat saavat palveluita inhimillisessä ajassa. Tarpeen vaatiessa tukea perheille saadaan järjestettyä hyvinkin nopeasti. Toisaalta lomautukset heijastuvat suoraan palveluiden ruuhkautumiseen ja henkilöstön resurssien vähentymiseen.

Kuntatalous ja säästötoimenpiteet

Kuntien taloustilanne heijastuu suoraan siihen, millaisena uhkana kuntien säästötoimenpiteet nähdään alle kouluikäisten lasten psykososiaaliselle turvallisuudelle. Kunnissa on huomattu, että ennaltaehkäisevistä palveluista ei voi säästää, mutta joissain tilanteissa näin on ollut pakko tehdä. Pelko on, että palvelujen puuttuessa tilanteet ehtivät kriisiytymään ja niiden hoitaminen maksaa enemmän sen lisäksi, että ne aiheuttavat inhimillistä kärsimystä ja hoidon viivästymistä:

”On se näkynyt. Esimerkiksi mun työtä ei ole ollut sit vaan saatavilla. Niin kyllä se on jo aiheuttanut kysymyksiä, avunpyyntöjä ja tarpeita, et se on näkynyt.”

Kuntien taloudellisen tilanteen kiristymisestä huolimatta kokemus on, että lastensuojeluun on aina rahaa ja palvelut järjestyvät. Taloustilanteesta johtuva ryhmäkokojen kasvu nähdään uhkana, jolloin henkilökuntaa on vähemmän yhtä lasta kohden. Kuntatalous näkyy myös palveluiden kuormittumisena, jolloin palvelut

tukkeutuvat, jolloin joudutaan käyttämään ostopalveluita. Palveluihin kertyy myös jonoja ja joissakin tilanteissa ei pystytä ottamaan yhtään uutta avun tarvitsijaa vastaan:

”...ajoittain kertyy, et nyt on semmonen tilanne, et ei pysty ottaa yhtään uutta perhettä. Jos on ihan pakko niin sit pitää ohjata eteenpäin, et ei voi jättää.”

Henkilökunnan resurssit palveluissa ovat myös rajalliset. Tärkeiksi koettujen ryhmien vetäminen vie vetäjän työajasta suuren osan, koska sitä toteutetaan muun työnohessa jolloin se on pois perustyöstä joka on jo muutenkin saattanut kuormittua. Ulkopuolisia vetäjiä ryhmille pyritään etsimään, mutta aina se ei onnistu. Samoin päiväkodissa hoitajien resurssit ovat rajalliset ja aika menee päiväkodin arjen pyörittämiseen, vaikka joukossa olisi oireileva lapsi:

”Joissain kunnissa on perhetyötä varhaiskasvatuksen sisällä sillä silloin kun se oireileva lapsi havaitaan siellä päiväkodissa niin kyl se silloin on se koti mihin pitäis puuttua. Ei sen lapsen kanssa, se ei riitä se työskentely vaan silloin se apu pitäisi saada sinne kotiin. Ja sit taas kuitenkin päiväkodin henkilöstö, sen resurssi on siinä päiväkodissa ei niistä riitä.”

Työttömyys

Työttömyys ja sen uhka nähdään yhtenä lapsen psykososiaaliseen turvallisuuteen vaikuttavana tekijänä Etelä-Kymenlaaksossa. Monessa perheessä työttömyys aiheuttaa paljon taloudellisia ja sosiaalisia paineita, jolloin se ei voi olla vaikuttamatta perheeseen ja perheen hyvinvointiin:

”...monelle se on hirveen kova kolahdus kun se työpaikka lähtee niinku itsetunnolle, et mihin suuntaan sit lähtee?”

Vanhempien jaksaminen ja avioerot

Useat perheet joissa on pieniä lapsia elävät niin kutsuttuja ruuhka vuosia. Lähiverkosto voi olla työn vuoksi kaukana tai isovanhemmat ovat vielä työelämässä. Vanhemmat uupuvat ja ovat hukassa sekä oman vanhemmuutensa että lasten kasvatuksen kanssa. Neuvolassa täytettävillä voimavaralomakkeilla asiat pyritään nostamaan pinnalle ja keskusteluun, jolloin niihin voidaan vaikuttaa. Vanhemmuuteen liittyvät asiat askarruttavat ja omien lapsuuden kokemusten kautta pyritään miettimään omaa toimintaa tekeekö kasvattajana oikein vai väärin. Vanhemmuus askarruttaa hyvin monenlaisia vanhempia. Perheneuvoloissa toivotaankin, että perheet ottaisivat yhteyttä matalalla kynnyksellä, asioiden ei tarvitse olla suuria. Toisinaan vanhemmuus puuttuu kokonaan ja puutteellista läsnäoloa saatetaan pyrkiä korvaamaan rahalla.

Vanhempien jaksamiseen ja lapsen psykososiaaliseen turvallisuuteen vaikuttavat myös vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmat kuin myös perheen sosioekonominen asema. Esimerkiksi Kotkassa lapsiperheiden köyhyys on suurempaa kuin muualla suomessa, mutta ilmiönä se ei ole varsinaisesti lisännyt avun tarvitsijoita. Sen sijaan lapsen huomioinen vanhemman mielenterveyspalvelujen piirissä on tärkeää. Ongelmien sukupolvisuus aiheuttaa myös huolta:

”Kyllä sitä pitää vielä vahvistaa et muistetaan kun perheessä on lapsia jossa äiti tai isä on palvelun piirissä niin silloin se myös tarkoittaa jotain sen lapsen elämässä.”

Lisääntyvät riitaisat avioerot aiheuttavat oman riskinsä alle kouluikäisen lapsen psykososiaaliselle turvallisuudelle. Vanhemmat saattavat keskittyä oman etunsa ajamiseen ja toisen vanhemman mustamaalaamiseen huoltajuuskiistan aikana. Vanhemmat hakevat palveluista tukea omalle kannalleen ja unohtavat tarkastella objektiivisesti lapsen parasta:

”Se, et se lapsen näkeminen siinä kaikessa, se on iso tulevaisuuden haaste meille kaikille suomalaisille varmasti, et miten me näissä kohdin kannatellaan näitä lapsia. Ja toisaalta että avataan niiden vanhempien silmät, että näitä asioita ei voi näin hoitaa.”

Myös uusioperheissä syntyy ongelmia kun biologinen vanhempi ja uudesta liitosta oleva vanhempi haluavat asiota hoidettavan eri tavoin. Epäjohdonmukaisuus aiheuttaa lapsessa epävarmuutta ja hän reagoi tilanteeseen oireilemalla.

Vanhemmat ovat tuoneet esiin erilaisten pelien aiheuttamaa huolto ja samasta asiasta on käyty keskustelua myös palvelujen piirissä. Peli- ja virtuaalimaailma nähdäänkin tulevaisuuden uhkana. Jo hyvin pienet lapset saattavat koukuttua peleihin. Miten se vaikuttaa lapsen käyttäymiseen, on tulevaisuuden isoja asioita. Virtuaalimaailma on älypuhelinien myötä jatkuvasti saatavilla. Lapsen voi olla vaikeaa sovittaa yhteen pelimaailmaa ja todellista maailmaa.

10.3 Toimintaympäristö

Toimintaympäristöä kartoitettiin palveluiden saatavuuden ja sujuvuuden kautta eri toimijoiden välillä. Kolmas sektori nähdään tärkeänä kunnan palveluita täydentävänä toimijana ja sen osallistumista lapsiperhepalveluihin arvostettiin.

Palvelujen tavoitettavuus

Varhaisentuenpalveluita koetaan olevan hyvin ja melko kattavasti. Niitä on pyritty keskittämään ja prosesseja selventämään jotta vältyttäisiin päällekkäiseltä työltä ja toisaalta pyritty vähentämään asiakkaan siirtämistä palvelusta toiseen, jos koetaan, ettei tämä asia varsinaisesti kuulunut ”meille”. Olennaista palvelujen tavoitettavuudessa on, että henkilökunta tietää palveluista, palveluista tiedotetaan ja ne pyritään pitämään helposti lähestyttävänä, että asiakkaat voivat konsultoida pienissäkin asioissa.

Yhteistyön sujuvuus

Yhteistyö nähdään sujuvana koko Etelä-Kymenlaakson alueella eri toimijoiden välillä. Pienemmissä kunnissa palvelut ovat lähellä toisiaan ja työntekijät usein tuntevat toisensa. Kuitenkin tärkeänä koetaan, että yhteistyötä voisi vielä entisestään parantaa. Palveluiden keskittäminen lähelle toisiaan nähdään tässä ensiarvoisen tärkeänä:

”En sano, että yhteistyöntekeminen on ollenkaan huonolla mallilla. Et sen mä oon huomannu kun on yhteistyöpaikka tai tiedon siirron paikka niin ne on aina hyvin, mut sit jos meillä on yhteinen asiakas niin sellainen yhteinen suunnitelma tai mikä on kenenkin palanen niin se on vähän ongelma.”

Kolmas sektori

Seurakunnan tarjoama toiminta ja yhteistyö nähdään kaikissa kunnissa tärkeänä osana alle kouluikäisten lasten psykososiaalista tukea. Seurakunta tarjoaa muun muassa avointa päivähoitotoimintaa sekä perhekerhoja. Sen lisäksi seurakunnalta saadaan apua ryhmien järjestämiseen joko vetäjien muodossa tai seurakunnan puolesta järjestetään ryhmiä. Seurakunnan palveluja käyttävät perheet nähdään voimavaroiltaan jaksaviksi:

”Tietysti nää tavoittaa vähän erikaltaisia perheitä nää avoimet kerhot ja seurakunnan kerhot ne on semmosille pärjääville jaksaville jotka on aktiivisia itsessään ja hakeutuvat näihin ja sit niinku perheneuvola ja perhetyö ja sosiaalitoimen perhetyö, et ne on sit niinku toisenlaisille perheille ja heidän tarpeisiin vastaavia jotka ehkä enemmän tukea tarvitsevat.”

Muita kunnissa ainakin välillisesti perheille ja lapsille tukea antavia toimijoita ovat kuntien omat kohtaamispaikat, joissa voidaan järjestää erityyppistä toimintaa. Mannerheimin Lastensuojeluliitto, yksityiset vertaisryhmät, harrastustoiminta, yksityiset palvelun tarjoajat sekä Kymenlaakson ensi- ja turvakoti yhdistys jolla on

tarjolla runsaasti apua ja tukea lapsiperheille mm. baby – blues-ryhmät sekä unikoulu. Ensi- ja turvakotiyhdistys onkin yksi iso Etelä-Kymenlaakson kuntien palveluita täydentävä toimija.

10.4 Tulevaisuuden toiminta ja tarpeet

Kysymys uusista toimintamalleista ja tulevaisuuden tarpeista näkyi samansuuntaisina pohdintoina kunnissa. Kunnissa odotetaan uutta sote-mallia ja sen mukanaan tuomia uudistuksia ja toisaalta viedään eteenpäin jo aloitettua kehittämistyötä lapsiperhepalveluiden taholla.

Tulevat muutokset

Kehittämistyötä ja muutoksia kunnissa on tulossa palvelujen yksityistämisen tai kehittämisen ja parantamisen muodossa. Yleisellä tasolla kunnissa tämänhetkisen kehittämistyön ohella odotetaan uutta sote-mallia ja sen mukanaan tuomia mahdollisia muutoksia erva-alueisiin.

Uudessa sote-mallissa on tarkoitus erottaa palvelujen järjestäminen ja tuottaminen toisistaan. Palvelujen järjestämisvastuu tulee olemaan uudessa mallissa viidellä eri sote-alueella. Uuden mallin tavoitteena on lähipalvelujen turvaaminen yhdenvertaisina. Kuntayhtymät tulevat vastaamaan siitä, että alueen asukkaat saavat tarvitsemansa palvelut. Kunnat rahoittavat sote-alueiden toiminnan ja sote-alue puolestaan rahoittaa palvelujen tuottamisen. Uusien sosiaali- ja terveystalvveluista vastaavien alueiden toiminnan on määrä alkaa 1.1.2017. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014.)

Etelä-Kymenlaakso kuuluu uudessa sote-mallissa Etelä-Suomen alueeseen, joka kattaa Kymenlaakson lisäksi sekä Helsingin että Lappeenrannan seudun. Alueeseen kuuluu yhteensä 39 kuntaa joissa asukkaita on yhteensä 1 887 566. Etelä-Suomen sote-alue on suomen suurin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014.)

Uusia hankkeita ei tällähetkellä ole vireillä eikä sitä ole nähty tarpeelliseksikaan vaan palveluita on pyritty parantamaan kunnan omaa toimintaa kehittämällä. KASTE-ohjelman haussa Kotka on mukana ja siinä painopiste on varhaiskasvatuksen ja varhaisentuenpalveluiden yhteistyönkehittämisessä.

Tulevaisuuden tarpeet

Kunnilla on hyvin yhtenevät näkemykset siitä millaisia tukimuotoja tulevaisuudessa tarvitaan. Esille nousevat ryhmämuotoinen tuki ja lapsiperheiden kotipalvelu tämän lisäksi maahanmuuttaja taustaisten perheiden tukemiseen nähdään tarvetta.

Ryhmistä puhuttaessa tarvittaisiin ryhmien vetäjiä tai vaihtoehtoisesti työntekijöille enemmän resursseja keskittyä ryhmämuotoisen tuen tarjoamiseen. Ryhmämuotoinen toiminta oli koettu hyväksi muun muassa osallistujilta saatujen positiivisten palautteiden avulla. Kokemus on, että ryhmät muodostuvat asiakkaiden tarpeista lähtöisin. Toisinaan on koettu hankalaksi motivoida asiakkaita osallistumaan ryhmiin työpäivän jälkeen.

Kodin- ja lastenhoidollisen kotipalvelun tarve näkyy elämän kriisikohdissa, kun perheeseen ilmestyy tarve kannatella perheen arkipäivää esimerkiksi vanhemman sairastumisen vuoksi. Yleistä kunnissa tuntuu olevan, että tarvetta palvelulla on enemmän kuin sitä on saatavilla ja vajetta pyritään täyttämään joko vanhusten- tai sosiaalipuolen kotipalvelulla.

11 POHDINTA

11.1 Tulosten tarkastelu

Tässä opinnäytetyössä lähestytään alle kouluikäisen lapsen psykososiaalisen tuen palveluita varhaisentuen näkökulmasta. Tämän opinnäytetyön haastateltavien vastaukset hämmästyttivät tukijaa moneen otteeseen. Vaikka kunnat ovat hyvin erikokoisia, niin vastauksissa toistuivat samat vahvuudet, heikkoudet ja kehittämistarpeet muutamia eroavaisuuksia lukuunottamatta. Näissä kohdissa tutkija pohti, johtuivatko nämä eroavaisuudet kuntien erilaisista päätöksistä ja painotuksista kuntatalouden valossa vai haastateltavien erilaisista työnkuvista ja kokemuksesta vaikuttaa omaan työhönsä.

Koska haastateltavilla jokaisella oli hieman toisistaan poikkeava työnkuva, olisiko tutkimustyön kannalta ollut oleellista tutkittavien yhtenevät taustat vai oliko tutkimuksen kannalta hyvä asia, että näkökulma on nyt laajempi kuin yhden ammattiryhmän näkemys ja silti tulokset ovat kaikissa tutkimukseen osallistuneissa kunnissa lähes identtiset?

Aineiston perusteella kuntien taloustilanne luo omat paineensa palveluiden järjestämiselle, mutta lapsiperhepalveluissa se ei ole vielä merkittävästi näkynyt. Lomautukset tuovat omat paineensa palvelujen järjestämiselle, jolloin ainakin hetkeksi osaa palveluista joudutaan karsimaan ja löytämään korvaavia toimijoita.

Perheen merkitystä alle kouluikäisen lapsen psykososiaalisen turvallisuuden tukijana korostettiin paljon. Alle kouluikäiset lapset ovat vielä hyvin riippuvaisia vanhemmistaan, tästä syystä palvelut ovat pääosin vanhemmille ja perheelle suunnattuja. Erityisesti huomiota on kiinnitetty vanhempien erotilanteisiin mikä tutkimustenkin valossa näyttäytyy suurena tekijänä lapsen psykososiaaliselle turvallisuudelle. Rytkönen nostaa esiin väitöskirjassaan Stadelmanin (2007) näkemyksen, että perheen sisäiset ristiriidat ovat merkittävässä asemassa 5-6-vuotiaiden lasten käyttäytymisenongelmiin. Nämä ongelmat ilmenevät mm. ylivilkkauteena ja emotionaalisina ongelmina. On myös todettu, että perheen

hajoamiseen liittyvä vanhempien kokema stressi aiheuttaa puutteita vanhemman lapselle antamaan emotionaaliseen tukeen (Rytkönen 2013, 10).

Perheiden jaksamiseen vaikuttivat tutkimuksessa monet tekijät. Etenkin työttömyys nähdään uhkana lapsen hyvinvoinnille. Köyhyys- ja pienituloisuus nähdäänkin riskinä syrjäytymiselle. Vaikka suomessa tuloerot ovat vielä maailmanlaajuisesti katsottuna pienet, kasaantuvat terveydelliset riskit vähävaraisiin perheisiin. Perheen voimavarojen tunnistaminen palveluissa onkin olennaista perheen oman vaikuttavuuden kannalta perheen tilanteeseen ja elämänhallintaan. Yksilökeskeisen ja syitä etsivän toiminnan sijaan on tärkeää tehdä työtä perhekeskeisellä ja voimavaroja tukevalla otteella, jolloin perhe ei koe itseään ulkopuoliseksi heille tarjotuissa palveluissa eikä palveluja koeta leimaavina. Olennaista on hoitavan tahon usko perheen voimavaroihin, sillä tämä lisää perheen uskoa omaan selviytymiseen ongelmien edessä (Vuori 2012, 19, 26, 28).

Perheiden ja lasten hyvinvointia tukemaan on kunnissa järjestetty ryhmätoimintaa mikä on osallistujien palautteen perusteella koettu hyväksi ja toimivaksi tukimuodoksi. Ryhmätoiminnalle koetaankin kunnissa olevan enemmän tarvetta ja se nähdään yhtenä merkityksellisenä tukimuotona tulevaisuudessakin. Haarasen (2012) tutkimuksessa alle kouluikäisten lasten vanhempien ryhmien tavoitteena on ollut mm. vanhemmuuden tukeminen, vuorovaikutus taitojen parantaminen, tiedon lisääminen ja vertaistuen saaminen. Olennaista ryhmien onnistumiselle oli osallitujien vapaaehtoisuus, osallistuminen, turvallisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunne. Vanhemmat saivat ryhmistä tarvitsemansa hetken tauon lapsiperhearjesta, sosiaalisuhteita, tietoa ja käytännön tukea. Ryhmien avulla vanhemmat voivat kokea voimaantumista ja varmuutta omasta vanhemmuudestaan. Lapsilla ryhmätoiminnassa vahvistuvat sosiaaliset ja emotionaaliset taidot. (Haaranen 2012, 17, 26).

Haarasen (2012) tutkimuksessa ryhmien vaikuttavuus lapsiperheissä ilmeni myös perheen vuorovaikutuksen paranemisena, voimavarojen lisääntymisenä ja

perheidentiteetissä. Merkittävin muutos tutkimuksen mukaan tapahtui kuitenkin perheenjäsenten roolien selkiytymisenä vanhemmuuden tukemisen avulla. (Haaranen 2012, 80.)

Aineistosta on havaittavissa tietynlainen positiivisuus. Perheiden hyvinvoinnin ei ole koettu huonontuneen vaikka paineita vanhempien harteille on saattanut kasaantua. Valtaosan lapsista koetaan voivan hyvin. Pahoinvoinnin ei nähdä lisääntyneen vaan siitä on tullut ehkä näkyvämpää varhaisen puuttumisen, lisääntyneen tiedon ja kattavampien palveluiden myötä. Toisaalta on havaittu, että ne lapset ja perheet jotka voivat huonosti voivat entistä huonommin. Terveysten- ja hyvinvoinninlaitoksen raportissa (2010) manitaan, että lasten terveys ja hyvinvointi on Suomessa parantunut, mutta samaan aikaan huonosti voivat lapset voivat entistä huonommin. Erityisesti psykososiaalinen pahoinvointi on lisääntynyt 1990- ja 2000- luvuilla. Huonosti voivia tukea tarvitsevia lapsia arvioidaankin olevan noin 25-35 prosenttia kaikista lapsista. (Halme ym. 2010, 17.)

Tulevaisuuden tarpeiden ja palveluiden hahmottaminen oli varmasti haasteellisin kohta haastateltaville. Se näkyy osaltaan vastausten suppeutena ja osaltaan samansuuntaisina pohdintoina uuden sote-alueen synnystä. Se mitä uusi sote-alue tuo tullessaan ja miten se vaikuttaa palveluiden järjestämiseen, on vielä epäselvää. Siihen asti kunnissa jatketaan hyväksi havaittuja palvelumalleja sekä niiden kehittämistä. Suurempia uudistuksia tuskin tulee ennen uutta sote-aluetta lukuunottamatta tiettyjä palveluiden yksityistämisiä.

11.2 Tutkimuksen luotettavuus

Laadulliselle tutkimukselle ei ole olemassa mitään yksiselitteistä runkoa luotettavuuden arvioimiseksi. Tässä opinnäytetyössä on käytetty luotettavuuden arvioimiseksi Tuomen ja Hirsijärven (2009) määrittelemää listaa jossa paneudutaan tutkimuksen eri tekijöihin. Tätä tutkimusta arvioidaan seuraavista lähtökohdista niissä

kappaleissa, joissa kutakin aluetta käsitellään: *Tutkimuksen kohde ja tarkoitus, oma sitoumus tutkijana tässä tutkiuksessa, aineiston keruu, tutkimuksen tiedonantajat, tutkija-tiedonantaja-suhde, tutkimuksen kesto, tutkimuksen analyysi, tutkimuksen luotettavuus, tutkimuksen raportointi* (Tuomi ym. 2009, 140).

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli saada tietoa Etelä-Kymenlaakson kuntien alle kouluikäisten lasten psykososiaalisen turvallisuuden tukemisesta. Tutkimuksen kohdejoukon valinnassa olennaista oli löytää ne haastateltavat jotka tietävät tutkittavasta ilmiöstä ja palveluverkostosta. Olennaisena osana haastateltavien valintaa oli heidän kokema mahdollisuus vaikuttaa oman työnsä sisältöön ja mahdollisesti tulevaisuuteen.

Tutkija on pyrkinyt etenemään työssään loogisesti ja hahmottamaan työn etenemistä koko prosessin ajan. Välillä tutkija on joutunut palaamaan aiempiin kohtiin täsmentämään tietoja tutkimusaineiston sisältöä tukemaan. Opinnäytetyö on edennyt kuten se on raportoitu. Eteneminen etenkin aineiston keräyksen kulussa ja käsittelyssä on pyritty kuvaamaan mahdollisimman yksityiskohtaisesti tutkimuksen toistettavuutta tukien. Tutkimuongelmien vastaukset esitetään tässä tutkimuksessa kategorioittain kunkin tutkimusongelman alla. Vastauksia elävöittämään on käytetty haastateltavien suoria lainauksia. Tutkimuksen objektiivisuutta tutkija on pyrkinyt arvioimaan etenkin analyysivaiheessa jolloin on tietoisesti pyritty etenemään aineiston ehdoilla. (Kylmä & Juvakka 2012, 132.)

Tätä opinnäytetyötä tehdessä tutkija on pyrkinyt noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Tämä näkyy asianmukaisina lähdeviitteinä, käytettyjen menetelmien tarkkana ja asianmukaisena raportointina, tulosten selkeänä kirjaamisena ja säilyttämisenä. Tutkija on vastuussa työnsä sisällön asianmukaisesta ja objektiivisesta käsittelystä. (Tuomi 2002, 130.)

11.3 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksen eettisyyttä voi lähestyä aiheen valinnan, tutkimusmenetelmän, toimijan, analyysin ja raportoinnin kautta. Tämän tutkimuksen aihe on osa laajempaa kokonaisuutta jossa EK-Artu -hankkeen kautta pyritään parantamaan kuntien turvallisuutta sisäasiainministeriön sisäisen turvallisuudenohjelman tavoitteiden pohjalta. Tutkimusmenetelmän valintaa pohdittiin tässä työssä paljon, miten saataisiin parhaiten tietoa juuri Etelä-Kymenlaakson alueelta. Koska aihetta lähestyttiin kuntien näkökulmasta, oli tarve saada kuntien edustajien näkökulma kuuluviin tutkimusaineistossa. Tällöin teemahaastattelu oli perusteltu vaihtoehto tutkimusmenetelmäksi. (Kylmä ym. 2012, 145 - 146.)

Tässä tutkimuksessa tutkija on pyrkinyt rehellisyyteen tutkimustyötä tehdessä. Tutkija on luottanut siihen, että aineistosta löytyy riittävä ja tarvittava tieto, näin kunnioittanut tiedonantajia. Tutkija on pyrkinyt pitämään mielessä aineistonanalyysi vaiheessa tahattoman virheellisuuden mahdollisuuden ja pyrkinyt omalla huolellisuudella minimoimaan tämän riskin. Haastateltavien suoria lainauksia käyttäessä tutkija on pyrkinyt miettimään onko haastateltava tunnistettavissa muille kuin tutkijalle ja haastateltavalle itselleen. Tutkija on tiedostanut pieneen otantaan perustuvan riskin haastateltavan tunnistettavuuteen.

Raportoinnissa tutkija on pyrkinyt avaamaan tutkimuksen kulkua ja tuloksia niin avoimesti kuin on pystynyt. Tutkimus on raportoitu kuten se on tehty. Tutkimusaineistoa on käsitelty huolella ja sitä on käytetty totuudenmukaisesti.

11.4 Tutkimuksen kehittämisehdotukset

Opinnäytetyö antaa kunnan vastauksen alle kouluikäisen lapsen psykososiaaliseen turvallisuuden tukemiseen palvelujen avulla. Kunnissa palvelut nähdään pääsääntöisesti melko riittävinä ja helposti saatavina. Jatkotutkimusta ajatellen olisi mielenkiintoista toistaa vastaavanlainen tutkimus perheiden näkökulmasta. Ovatko palvelut riittäviä ja onko niitä saatavilla oikea aikaisesti? Jatkotutkimus olisi varmaan laajempi kokonaisuus ja tutkimusmetodiltaan toisenlainen, mahdollisesti lomakehaastattelu.

Vastaavan tutkimuksen voisi toistaa myös yhtenevälle ammattiryhmälle kuten esimerkiksi perhetyöntekijöille tai neuvolan terveydenhoitajille, jolloin saataisiin yhden ammattiryhmän näkemys aiheesta.

11.5 Kokemus opinnäytetyöprosessista

Opinnäytetyöprosessi on ollut ajoittain hyvin stressaava mikä tuli tutkijalle yllätyksenä. Omien voimavarojen riittäminen harjoitteluiden ja perheen pyörittämisen lisäksi on ollut ensisijaisen tärkeää, tällöin opinnäytetyö on ollut hetkittäin sivussa. Opinnäytetyöhön on kuulunut haasteita ratkaistavaksi ja osa niistä on tuntunut ajoittain ylitsepäsemättömiltä, jolloin olisi tuntunut hyvältä vaihtaa koko työn aihetta. Toisaalta tutkijana olen koko ajan mieltänyt erilaisten tunteiden opinnäytetyötä kohtaan kuuluvan prosessiin.

Aihe on ollut mielenkiintoinen ja läheinen. Oma kokemus äitinä on tuonut oman mielenkiinnon työtä kohtaan, mutta ehkä enemmän kyseessä on ammatillinen mielenkiinto sillä tutkijalla on kokemus psykiatrisesta hoitotyöstä vuodesta 2005 lähtien.

Opinnäytetyössä on useita kohtia joita tekisin toisin tai lähestyisin eri tavalla. Vuosi sitten tapahtunut tutkimusmetodin vaihto systemaattisesta kirjallisuuskatsauksesta teemahaastatteluksi aiheutti sen, että vastaisuudessa pohtisin tutkimusmetodin muodon tarkkaan sillä kahden eri tutkimustavan teorian soveltaminen omaan työhön vei paljon aikaa ja energiaa. Lisäksi pyrkisin kirjoittamaan säännöllisesti opinnäytetyötä, vaikka olenkin havainnut objektiivisuuden säilyttämiseksi toisinaan pakollisen irrottautumisen ja ajan ottamisen opinnäytetyöstä.

Opinnäytetyön kannalta olen kokenut tärkeäksi muiden opiskelijoiden töiden lukemisen, jolloin oma tapa toteuttaa tutkimusta on vahvistunut ja selkeytynyt. Koen tärkeänä löytää oman tavan toimia tutkijana, vaikka tutkijaa ohjaavatkin tietyt yhteiset normit ja valittu tutkimus- ja analyysimenetelmä.

Vaikka opinnäytetyötä on ollut ajoittain raskasta tehdä, on se myös antanut tutkijalle paljon. Tämä on antanut kannustusta saattaa tutkimus loppuun. Työ on muodostunut lopulta aivan erilaiseksi kuin työtä aloittaessani ajattelin, mutta se on ehkä ollut ammatilliselle kasvulle ja vastuunottamiselle hyväksi. Varmasti ajan kuluessa löydän työstä kohtia, jotka tekisin toisin tai tuloksista uusia puolia, joiden merkitystä en vielä huomaa. Tämä vaatii hieman aikaa ja etäisyyttä opinnäytetyöhön.

LÄHTEET

Almqvist, F. 2000. Leikki-ikä ja varhainen kouluikä. Teoksessa: Räsänen, E., Moilanen, I., Tamminen & T., Almqvist, F. Lasten- ja nuorisopsykiatria, s.33.

EK-ARTU-hanke. 2013. Etelä-kymenlaakson kuntien turvallisuussuunnitelma.

Saatavissa:

<http://www.kyamk.fi/Ty%C3%B6el%C3%A4m%C3%A4lle/Projektit/EK-ARTU/>

[Viitattu 15.11.2013]

Erikson, E.H. 1962. Lapsuus ja yhteiskunta. Jyväskylä: Gummerus.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta. 3.8.1992/733

Halme, N, Perälä, M-L & Laaksonen, C. 2010. Yhteistyöinterventioiden vaikuttavuus lapsiperheissä. Järjestelmällinen katsaus. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos.

Haaranen, A. 2012. Realistinen arviointi lapsiperheiden vanhempainryhmistä.

Väitöskirja. Tampereen yliopisto.

Hirsijärvi, S. & Hurme, H. 2011. Tutkimushaastattelu. Teemanhaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Lahikainen, A.R., Kraav, I., Kirmanen, T. & Maijala, L. 1995. Lasten turvattomuus Suomessa ja Virossa. 5-12- vuotiaiden lasten huolten ja pelkojen vertaileva tutkimus. Kuopion yliopisto.

Lehtinen, E., Kuusinen, J. & Vauras, M. 2007. Kasvatuspsykologia. Helsinki: WSOY.

Kalland, M. 2007. Lapsen tunne-elämänkehitys. Teoksessa: Schulma, M., Kalland, M., Leiman, A-M. & Siltala, P. Lastenpsykoterapia ja sen vuorovaikutukselliset ulottuvuudet. Therapie-säätiö, s. 63.

Kangaspunta, R., Kilku, N., Kaltiala-Heino, R. & Punamäki, R-L. 2005. Lapsiperheiden psykososiaalinen tukeminen. Pirkanmaan mielenterveystyön hankkeen Peruspalvelutiimi- ja perheen hyvinvointineuvolan loppuraportti 2002 - 2004.

Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.

Kronqvist, E-L. & Pulkkinen, M-L. 2007. Kehityopsykologia. Helsinki: WSOY.

Kylmä, J. & Juvakka, T. Laadullinen terveystutkimus. 2012. Edita.

Kylmä, J., Pelkonen, M. & Hakulinen, T. 2004. Laadullinen tutkimus ja näyttöön perustuva hoitotyö. Hoitotiede 6/2004, s. 250.

Mäkelä, J. 2013. Ehkäisevät palvelut kunniaan. Teoksessa: Hastrup, A., Hietanen-Peltola, M., Jahnukainen, J., & Pelkonen, M. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluiden uudistaminen. Lasten Kaste-kehittämisestä pysyväksi toiminnaksi. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos.

Niemi, P. & Liekari, T. 2013. Rakennemuutos runtelee Kymenlaaksoa. Yle uutiset. Saatavissa:

http://yle.fi/uutiset/rakennemuutos_runtelee_kymenlaaksoa_muutos_radikaali_ja_romahdusmainen/6784960 [viitattu 30.10.2014]

Nurmi, J-R., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY.

Parviainen, J. 2013. Rakennemuutos 2013: Näkökulmia suomalaisen yhteiskunnan rakennemuutokseen. Kuntaliitto.

Rytkönen, M. 2013. Kehityskulkuja ja väliintuloja. Väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2011. Terveys 2015- kansanterveysohjelma. Saatavissa: http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=42733&name=DLFE-6214.pdf [viitattu 24.9.2013]

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2012. Sosiaali- ja terveystalouden koskeva lainsäädäntö. Saatavilla: http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveystalouden/lainsaadanto 11.11.2013

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2013. Palvelut perheille. Saatavissa: http://www.stm.fi/lapset/palvelut_perheille [viitattu 11.11.2013]

Sosiaali- ja terveysministeriö. Kehittämishankkeet ja -hankkeet: Sote-uudistus. 2014. Saatavissa: http://www.stm.fi/vireilla/kehittamishankkeet_ja_hankkeet/palvelurakennemuutos [viitattu 13.10.2014]

Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. 2012. Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim.

Taitto, A. 2002. Huomaa lapsi –Päihdeongelma perheessä. Helsinki: LK-kirjat.

Terveystalouden ja hyvinvoinnin laitos. 2014. Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet. 2014. Saatavissa: <http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu/hakusivu> [viitattu 30.10.2014]

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuominen, A., Kettunen, T., Lindfors, P., Hjelt, R. & Hakulinen-Viitanen, T. 2011. Varhaisen avun viiveet lasten kehityksellisissä ja psyykkisissä vaikeuksissa. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 3/2011, s.182.

Uotinen, S. 2010. Sosiaalihuoltolaki. Teoksessa: Lakikokoelmat 2010: Sosiaalipalveluiden ja –etuuksien lainsäädäntö. Helsinki: Edita, s. 79.

Uotinen, S.2010. Lastensuojelulaki. Teoksessa: Lakikokoelmat 2010: Sosiaalipalveluiden ja –etuuksien lainsäädäntö. Helsinki: Edita, s.80.

Vuori, A. 2012. Vähävaraisten lapsiperheiden hyvä vointi ja sen tukeminen. Väitöskirja. Tampereen yliopisto.

KYSYMYKSIÄ TEEMOJEN TUEKSI

1. TEEMA: Miten etelä-kymenlaakson alueella on huomioitu alle kouluikäisen lapsen psykososiaalisen turvallisuuden tukeminen?

Millaisia palveluja kunnalla on alle kouluikäisen lapsen psykososiaalisen turvallisuuden tukemiseksi?

- Ovatko palvelut perheelle vai lapselle? Huomioidaanko lapset aikuisille suunnatuissa palveluissa esim. päihdepalveluissa? Millaisia toimintamalleja kunnalla on? Yhteistyötahot? Ketkä käyttävät palveluita? Mitä palveluita käytetään eniten? Ovatko palvelut riittäviä?

2. TEEMA: Millaiset asiat Etelä-Kymenlaaksossa koetaan alle kouluikäisen lapsen psykososiaalisen turvallisuuden uhaksi?

- Perheestä johtuvat asiat, kuten päihde- ja mielenterveysongelmat? Työttömyys? Riittämättömät tukitoimet? Tuen tarpeen aikainen havaitseminen ja arviointi? Lastensuojeluilmoitus velvollisuuden toteutuminen? Toimiva viranomaisyhteistö? Tulevaisuuden haasteet?

3. TEEMA: Millaisena toimintaympäristönä Etelä-Kymenlaakso nähdään alle kouluikäisen lapsen psykososiaalisen turvallisuuden kannalta?

- Yhteistyö tahot? Päiväkodit? Perheet? Lastensuojelu? Erikoissairaanhoidot?

4. TEEMA: Millaisia uusia toimintamalleja Etelä-Kymenlaaksossa on suunnitteilla alle kouluikäisen lapsen psykososiaalisen turvallisuuden tukemiseksi?

- Tulevia hankkeita tai kehittämiskohteita? Mikä toimii? Mitä tarvitaan enemmän?
Millaisia yhteistyömuotoja tarvittaisiin?

Hei

Olen Kymenlaakson Ammattikorkeakoulun sairaanhoitajaopiskelija ja teen opinnäytetyötä alle kouluikäisen lapsen psykososiaalisen turvallisuuden tukemisesta Etelä-Kymenlaakson alueella. Tarkoituksena on tutkia millaisia toimintamalleja kunnilla on jo olemassa ja millaisia uhkia alle kouluikäisen lapsen psykososiaaliselle turvallisuudelle kunnissa nähdään sekä millaisia toimintamalleja tulevaisuudessa ongelmien ennaltaehkäisyksi tarvittaisiin.

Opinnäytetyöni on hankkeistettu EK-ARTU -hankkeelle, minkä tarkoituksena on etelä-kymenlaakson kuntien turvallisuuden parantaminen sisäasiainministeriön sisäisen turvallisuudenohjelman tavoitteita mukaillen. EK-ARTU hankkeen päämääränä on sellaisen *elinympäristön luominen jossa kunnan asukkaiden, yritysten ja yhteisöjen sekä kuntien oman toiminnan turvallisuusriskit ovat pienimmillään* (EK-ARTU-hanke 2013)

Tutkimus toteutetaan teemahaastatteluna kevään 2014 aikana. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, mutta toivoisin teiltä kiinnostusta aihetta kohtaan ja olisin kiitollinen yhteistyöstä kanssanne.

Ystävällisin terveisin

Heli Savolainen P. 0405807969, sähköposti: savolainen.heli(at)student.kyamk.fi

KOTKAN KAUPUNKI	VIRANHALTIJAPÄÄTÖS	§	Sivu
Hyvinvointipalvelut			
Hyvinvointineuvolan vastuualue	16.6.2014	41	1
Hyvinvointineuvolan johtaja			

Dnro OPSI: 194 /2014

Tutkimuslupa/Alle kouluikäisen lapsen psykososiaalisen turvallisuuden tukeminen Etelä-Kymenlaakson kunnissa

Valmistelija: Hyvinvointineuvolan johtaja Hannele Pajanen

Tutkimuslupa-anomus/sairaanhoitajaopiskelija Heli Savolainen

Sairaanhoitajaopiskelija Heli savolainen Kymenlaakson ammattikorkeakoulusta anoo lupaa suorittaa opinnäytteeseensä liittyen alle kouluikäisen lapsen psykososiaalisen turvallisuuden tukemiseen Tutkimus toteutetaan teemahaastatteluna vuoden 2014 aikana Kymenlaakson kuntien työntekijöille. Kotkan haastatettava on hyvinvointineuvolan vastuualueelta. Opinnäytetyö on hankkeistettu EK-ARTU henkkeelle.

Tutkimuksen tarkoituksena on tutkia näkemyksiä alle kouluikäisen lapsen psykososiaalisen turvallisuuden tukemisen toimintamalleista ja turvallisuutta uhkaavista tekijöistä Etelä-Kymenlaakson alueella.

Tutkimuksessa noudatetaan eettisiä perusateita.

Tutkija on toimittanut hyvinvointineuvolan johtajalle lyhyen tutkimussuunnitelman sekä haastattelun teemat ja kysymyksiä.

Päätös: Hyvinvointineuvolan johtajan päätökeellä myönnetään sairaanhoitajaopiskelija Heli Savoiselle tutkimuslupa.

Toimeenpano:

Ote: Savolainen, varhaisen tuen palveluiden palvelupäällikkö

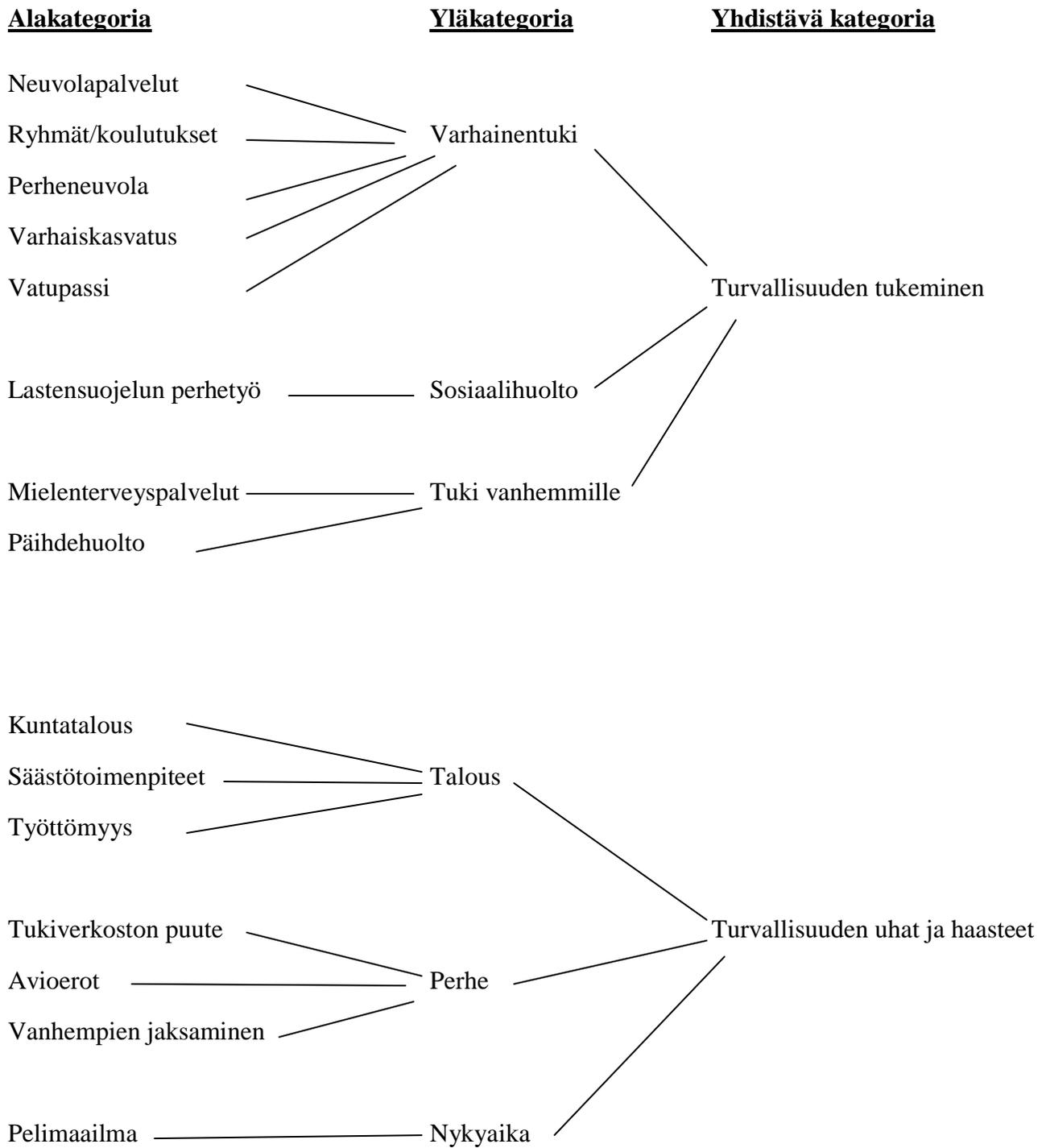
Oikaisuvaatimusohjeet

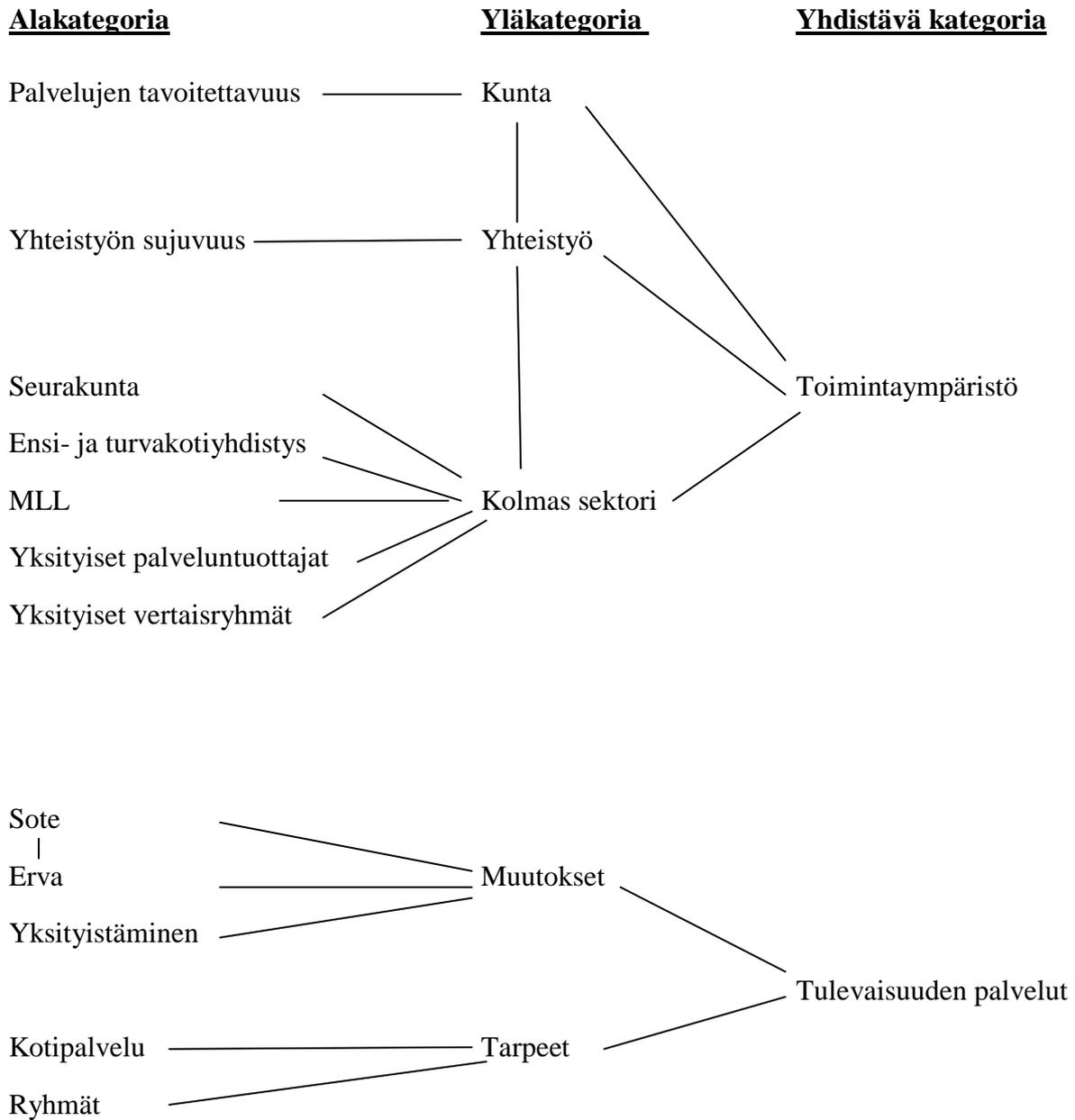
Hyvinvointineuvolan johtaja

Hannele Pajanen

Hannele Pajanen

Tämä pöytäkirja on yleisesti nähtävänä 1.7.2014

Tutkimuksen tekijä, nimi ja vuosi	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite	Tutkimusmenetelmä	Tulokset/ Pohdinta
<p>Haaranen Ari, 2012.</p> <p>Realistinen arviointi lapsiperheiden vanhempainryhmistä – muutokset perheen terveydessä ja vaikuttavuuttaedistävät toiminnot.</p> <p>Väitöskirja. Terveystieteiden tiedekunta. Itä-Suomen yliopisto.</p>	<p>Tutkimuksessa kuvattiin ryhmiin osallistuneiden perheiden taustatekijöitä vanhempien näkökulmasta ja ryhmien vaikuttavuutta perheen terveyteen.</p>	<p>Tutkimus toteutettiin teemahaastatteluna sekä puolistrukturoituna kyselynä. Aineisto käsiteltiin laadullisella sisällön analyysillä.</p>	<p>Vanhemmat saivat ryhmistä sosiaalisia kontakteja, lepoa, tietoa sekä arvostusta vanhempana. Lapset saivat ryhmistä ikätasoista seuraa ja oppivat sosiaalisia taitoja. Ryhmien seurauksena vanhempien toimintatyylissä, vanhemmuuden kokemisessa ja ryhmästä saadusta tuesta oli tapahtunut myönteistä kehitystä.</p>
<p>Rytkönen Minna, 2013.</p> <p>Kehityskulkuja ja väliintuloja – Ekologinen näkökulma vakavan väkivallanteon tehneiden nuorten sosioemotionaalisen terveyden kehitykseen.</p> <p>Väitöskirja. Terveystieteiden tiedekunta. Itä-Suomen yliopisto.</p>	<p>Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata väkivallanteon tehneiden nuorten sosioemotionaalista kehitystä, kehitysympäristöä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tuen toteutumista.</p>	<p>Tutkimusaineisto on koottu nuorille tehtyjen mielentilatutkimusten pohjalta ja sitä varten kootuista omais- ja opettajakyselyistä sekä nuorten sosiaali- ja terveydenhuollon asiakirjoista. Aineiston analyysimentelmänä on tyypittely ja sisällön analyysi.</p>	<p>Tutkimuksessa tunnistettiin viisi eri kehityskulkua; hallitsematon, syrjäytyvä, tasapainoileva, ajautuva ja kriisiytyvä kehityskulku. Kehityskulkuja luonnehti kodin ja koulun kasvatusilmapiiri siitä miten nuori tuli nähdyksi ja millaisia kasvatuskäytäntöjä toteuttivat. Sosiaali- ja terveyspalvelut jäivät usean nuoren kohdalla toteutumatta sellaisina kuin olisi ollut tarkoituksenmukaista. Syitä tähän olivat auttavan</p>

			tahon ja nuoren tai perheen kohtaamisen ongelmat.
<p>Vuori Anne, 2012</p> <p>Vähävaraisten lapsiperheiden hyvävointi ja sen tukeminen.</p> <p>Väitöskirja. Terveystieteiden tiedekunta. Tampereen yliopisto.</p>	<p>Tutkimuksen tarkoituksena on saada tietoa perheiden hyvän voinnin ja sen tukemisen kokemuksista perheen näkökulmasta.</p>	<p>Tutkimusmenetelmä tutkimuksessa on fenomenologia ja tutkimusaineisto on saatu avoimilla haastatteluilta toimeentulojen varassa eläviltä eri perheenjäseniltä. Sisällön analyysi on tehty eskriptiiviseen ja hermeneuttiseen fenomenologiaan perustuvalla aineistolähtöisellä analyysimetelmällä.</p>	<p>Tutkimuksessa äideille hyvä vointi merkitsi läheisten tukea, kokemusta vaikuttaa perheen hyvinvointiin, voimaannuttavaa äitiyttä sekä perheen sisäistä toimivuutta. Isille hyvä vointi merkitsi isänä olemisen mahdollisuutta, ruokaa nautinnon lähteenä sekä oikeutta olla oma itsensä. Yhteisiä merkityksiä oli riittävä toimeentulo, päivä kerrallaan eläminen, tarkoituksen mukainen sosiaalinenverkosto ja ”yhteen hiileen puhaltaminen”.</p>